

"Koska lukeminen kannattaa aina."
Varhaiskasvattajien näkemyksiä lapsille ääneen lukemisesta
Krista-Marianne Pellinen

Varhaiskasvatustieteen kandidaatintutkimus
Syyslukukausi 2019
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Pellinen, Krista-Marianne. 2019. "Koska lukeminen kannattaa aina." Varhaiskasvattajien näkemyksiä lapsille ääneen lukemisesta. Varhaiskasvatustieteen kandidaatintutkimus. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 57s. + liitteet.

Tämän laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on selvittää varhaiskasvattajien näkemyksiä lapsille ääneen lukemisen tavoista ja syistä sekä ääneen lukemisen hyödyistä niin lapsille kuin aikuisille. Lapsille ääneen lukemisesta on tehty tutkimuksia erilaisista näkökulmista erilaisilla kohderyhmillä, esimerkiksi Marja Nurmilaakso (2006) sekä Simone C. Ehmi (2018) ovat tutkineet paljon lasten alkavaa lukutaitoa ja kielellistä kehitystä. Varhaiskasvattajien näkökulmaa tähän ilmiöön on tutkittu vähän ja tällä tutkimuksella pyritään vastaamaan tähän tutkimukselliseen aukkoon.

Varhaiskasvattajien näkemyksiä lapsille ääneen lukemisen tavoista, syistä ja sen hyödyistä tutkittiin käyttämällä sähköistä kyselylomaketta, joka sisälsi sekä avoimia että suljettuja kysymyksiä viidessä eri osiossa. Kysely jaettiin Facebookin "Varhaiskasvattajien materiaalipankki" -ryhmässä ja siihen vastasi sata (N=100) varhaiskasvattajaa. Aineisto analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin keinoin: aineistoa pelkistettiin ja siitä etsittiin yhdistäviä tekijöitä, joiden avulla aineisto luokiteltiin.

Tutkimuksessa ilmeni, että vain osa lapsista kuulee kertomuksia päivittäin. Tulos on samansuuntainen juuri julkaistun Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen tutkimuksen kanssa (Repo ym. 2019, 159, 164). Tutkimuksessa selvisi myös, että aikuiset ja lapset tekevät aloitteet lukemisesta tasapuolisesti ja luetusta yleensä keskustellaan yhdessä. Ääneen lukiessaan varhaiskasvattajat pyrkivät tukemaan lasten kokonaisvaltaista kehitystä. Varhaiskasvattaja näkevät lapsille ääneen lukemisen hyödyttävän sekä lapsia että heitä itseään.

Asiasanat: varhaiskasvatus, ääneen lukeminen, vuorovaikutus, kielellinen kehitys, lukutaito, kertomukset

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	4
2	LAPSILLE ÄÄNEEN LUKEMINEN	6
2.1	Lapset ja kertomusten voima	6
2.2	Ääneenlukeminen.....	7
2.2.1	Erilaiset toimintatavat.....	9
2.2.2	Ääneen lukemisen historia	11
2.2.3	Ääneen lukemisen elämänkaari	12
2.3	Ääneenlukemisen kielenkehitykselliset hyödyt.....	15
2.3.1	Kielellinen tietoisuus	16
2.3.2	Luku- ja kirjoitustaito	18
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	21
3.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	21
3.2	Tutkimusmenetelmänä kysely	22
3.3	Aineiston keruu ja tutkimusjoukko.....	23
3.4	Aineiston analyysi ja sen kulku	25
3.5	Eettiset ratkaisut.....	27
4	TUTKIMUKSEN TULOKSET	30
4.1	Lapsille luetaan kuukausittain ja keskustellaan luetusta.....	30
4.1.1	Vain osa lapsista kuulee kertomuksia päivittäin.....	30
4.1.2	Lasten kielellisiä ja kognitiivisia taitoja tuetaan ääneen lukien.....	32
4.2	Lapsille ääneen lukeminen hyödyttää sekä lasta että aikuista.....	37
4.2.1	Lapsille eniten kielenkehityksellisiä ja kognitiivisia hyötyjä... ..	37
4.2.2	Aikuisille eniten sosiaalista ja kognitiivista hyötyä	43
5	POHDINTA	47
5.1	Tutkimuksen johtopäätökset.....	47
5.2	Tutkimuksen arviointi ja luotettavuus	51
5.3	Hyödyllisyys ja jatkotutkimusmahdollisuudet	53
	LÄHTEET	55
	LIITTEET	58

1 JOHDANTO

Tämän varhaiskasvatustieteen kandidaatintutkimuksen tarkoituksena on selvittää laadullisen tutkimuksen keinoin varhaiskasvattajien näkemyksiä lapsille ääneen lukemisen tavoista ja syistä sekä ääneen lukemisen hyödyistä niin lapsille kuin aikuisille. Lapsille ääneen lukemista on tutkittu vain vähän. Aiempia tutkimuksia varhaiskasvattajien näkökulmasta ei tätä tutkimusta tehdessä löydetty kuin muutama. Näissäkin ääneen lukemista on tutkittu vain varhaiskasvattajien näkökulmaa sivuten. Tällä tutkimuksella pyritään vastaamaan tähän tutkimukselliseen aukkoon.

Ääneen lukemisella on lapsen kehityksen kannalta tärkeä merkitys ja sen vaikutukset näkyvät etenkin lapsen kielellisissä ja kirjallisissa taidoissa, jotka puolestaan vaikuttavat esimerkiksi lapsen jokapäiväiseen elämään ja opintomenestykseen (Niklas, Cahrssen & Tayler 2016, 5). Vuorovaikutuksessa lapsille ääneen lukeminen vaikuttaa lapsen sanavarastoon ja äännetietoisuuteen ja näiden kautta lapsen luku- ja kirjoitustaidon kehittymiseen (Nurmilaakso 2006, 51; Opetushallitus 2014, 33; Opetushallitus 2018, 42). Lukemaan ja kirjoittamaan oppiminen ovat olennaisia prosesseja ihmisen elämässä, etenkin länsimaisessa kulttuurissa. Ne vaikuttavat niin lapsen ja aikuisen välisen vuorovaikutussuhteen rakentumiseen kuin lapsen tulevaan koulumenestykseen. Aikuisen tärkeä tehtävä onkin tukea näiden taitojen oppimista ja kehittymistä. Ääneen lukeminen on yksi keino antaa lapselle työkaluja moninaisten taitojen oppimiseen.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi on tutkimuksessaan nostanut esille rikasta kielenkäyttöä sisältävien, lasten ja aikuisten välillä tapahtuvien vuorovaikutustilanteiden merkitystä lasten vuorovaikutus- ja ajattelutaitojen sekä osallisuuden kokemusten edistämisen kannalta (Repo ym. 2019, 159). Myös uutisissa on viime vuosina puhuttu paljon esimerkiksi siitä, että lapsille ei lueta enää yhtä aktiivisesti kuin aiemmin sekä siitä, että suomalaisten lasten lukutaito on tutkimusten mukaan laskussa (Liite 1). Emme ole tottuneet kuulemaan tällaisia uutisia, sillä Suomi on pitkään ollut lukutaidon kärkimaita ja olemme tottuneet lukemaan lapsille ääneen. Lapsille ääneen lukemisella on kui-

tenkin jopa kaksisataa vuotta pitkät perinteet (Ahvenjärvi & Kirstinä 2013, 72; Liutta 2011, 294). Uudet tutkimukset ja viimeaikaiset uutiset herättävätkin pohtimaan, mitä on tapahtunut ja mitä voisimme tehdä parantaaksemme tilannetta.

Sekä lasten että aikuisten lukeneisuuteen voidaan kiinnittää huomiota jo pienestä pitäen. Varhaiskasvatuksella on tässä iso rooli. Varhaiskasvattajien tulee tietoisesti tarjota lasten kielenkehitystä tukevaa toimintaa, kuten laulu-leikkejä, keskustelua sekä kirjallisuuden lukemista. Lisäksi varhaiskasvattajien tulee muun muassa innostaa ja rohkaista lasten kiinnostusta lukemista kohtaan. (Opetushallitus 2018, 42.) Kuitenkin tutkimuksia ääneen lukemisesta tai lukutaidon kehittymisestä varhaiskasvatuksen kontekstissa on vain vähän.

Suomeksi ääneen lukemisen ilmiötä ovat tutkineet tai sivunneet ainakin Marja Nurmilaakso (2006), Arja Liutta (2011) ja Marika Helovuori (2016). Esimerkiksi Nurmilaakson (2006) väitöskirja *"Lukemisen alkeita päiväkodissa - Lastentarhanopettaja ja alkava kuusivuotias lukija"* korostaa lastentarhanopettajien asemaa ja tietotaitoa alkavien lukijoiden ensimmäisinä opettajina. Kansainvälisesti lukutaidon kehittymistä ovat puolestaan tutkineet ja sivunneet ainakin Ulla Lepänen (2006), Gintautas Silinskas (2012) sekä Simone C. Ehmig (2018).

Tässä tutkimuksessa halutaankin selvittää varhaiskasvattajien näkemyksiä lapsille ääneen lukemisen tavoista, syistä ja sen hyödyistä sekä etsiä samalla keinoja siihen, miten lukutaidon saisi taas kasvuun. Tämän tutkimuksen aineisto kerättiin sähköisen Webropol-kyselylomakkeen avulla. Kysely jaettiin kaksi kertaa Facebookin "Varhaiskasvattajien materiaalipankki" -ryhmässä ja siihen vastasi yhteensä sata varhaiskasvattajaa. Aineisto analysoitiin laadullisen sisälönanalyysin (Tuomi & Sarajärvi 2017, 87–92) keinoin: aineistoa pelkistettiin ja siitä etsittiin yhdistäviä tekijöitä, joiden avulla aineisto luokiteltiin. Tutkimuksen tulokset esitetään laadullisesti, mutta niiden tukemiseen ja havainnollistamiseen käytetään määrällisiä keinoja.

2 LAPSILLE ÄÄNEEN LUKEMINEN

2.1 Lapset ja kertomusten voima

Satujen avulla lapsia voidaan kasvattaa kirjalliseen sivistykseen (Ahvenjärvi & Kirstinä 2013, 121). Lapsille luetaankin päiväkodissa usein satuja, kertomuksia, runoja ja arvoituksia, jonka lisäksi lapsia rohkaistaan kielelliseen leikittelyyn kuten riittäilyyn ja sanojen vertailuun (Leppänen 2006, 10; Opetushallitus 2018, 41). Opettajan pitämään lukuhetkeen sisältyy läsnäolon ja huolenpidon lisäksi myös opetuksellinen näkökulma sekä esimerkiksi vastuullisesti valittu kulttuurituote sekä lapsiryhmään mukautettu tulkinta (Liutta 2011, 17; Opetushallitus 2018, 42; Sarmavuori 2011, 201). Monipuolinen tutustuminen kirjoitettuun kieleen ja kielellinen leikittely, riittäily ja loruttelu tukee lapsen kielellisen tietoisuuden, luku- ja kirjoitustaidon sekä kielellisen muistin ja sanavaraston kehittymistä (Nurmilaakso 2006, 51; Opetushallitus 2014, 33; Opetushallitus 2018, 42). Satuja kuuntelemalla lapset saavat kosketuksen kertomusten perusrakenteisiin ja toimintarooleihin (Alajärvi & Kirstinä 2013, 121). Lapsen kehitys ei tapahdu pelkästään sanojen avulla vaan ymmärtäen myös tarinan rakenteen kulun ja ajallisen jatkumon. Kerronnan taitojen on todettu olevan hyödyksi niin arjen kuin leikin sosiaalisissa tilanteissa sekä helpottavan lukutaidon oppimista. (Helovu 2016, 35–36.)

Satuja kuunnellessaan lapsi oppii käsittelemään sekä omia että toisten käsityksiä itsestään ja toisistaan, hyvästä ja pahasta sekä faktasta ja fiktiosta. Satujen kuuleminen on tärkeää esimerkiksi lapsen persoonallisuuden kehityksen kannalta (Alajärvi & Kirstinä 2013, 121). Saduilla nähdäänkin olevan lasta voimaannuttava vaikutus: lapsen on helpompi kohdata vastoinkäymisiä ja ymmärtää asioita erilaisia satuja vastaanottaessaan ja jälleenkäsitellessään (Karlsson 1999, 60). Erityisesti juuri satuja kuunnellessaan lapset saavat paljon malliesimerkkejä ja elämänsääntöjä, joihin he voivat samaistua. Satujen avulla lapsi voi kokea turvallisesti esimerkiksi rakkauden, surun ja vihan tunteita sekä saada voimaa rohkeista ja urhollisista hahmoista. Toisaalta lapsi oppii myös välttele-

mään huonoja toimintatapoja, mikä ehkäisee negatiivisten luonteenpiirteiden kehittymistä. (Liutta 2011, 19; Sarmavuori 2011, 200–202.) Lisäksi satujen kautta lapsen itsetuntemus ja itseluottamus lisääntyvät (Helovuo 2016, 15).

2.2 Ääneenlukeminen

Tässä tutkimuksessa ääneen lukeminen määritellään samoin, kuin Liutan (2011, 24) väitöskirjassa. Ääneen lukemisen käsitteellä tarkoitetaan tilannetta, jossa aikuinen, tässä tapauksessa varhaiskasvattaja, lukee lapselle tai lapsiryhmälle. Ääneen lukemisen vastaavia termejä ovat muun muassa Ruotsin *högläsning*, Yhdysvaltojen *read-aloud*, Britannian *story reading* sekä Uuden-Seelannin *story-book reading*. (Liutta 2011, 24.) Ääneen lukemisella on lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle suuri merkitys ja sitä suositellaankin osaksi päiväkodin arjen toimintoja (Karvonen 2005, 15; Nurmilaakso 2006, 26). Varhaiskasvatuksen lisäksi myös kotona lukemisella on suuret vaikutukset lasten elämään kuten rauhoittumiseen (Helovuo 2016, 40–41), keskustelutaitoihin (Heikkilä-Halttunen 2015, 176), oppivaikeuksiin (Nurmilaakso 2006, 26; Silinskas 2012, 45) sekä lapsen koulumenestykseen heijastuvan vanhempien sosioekonomisen taustan vaikutusten vähenemiseen (Karvonen 2005, 13; Helovuo 2016, 34–35).

Ääneen lukemisen avulla kirjoitetusta kielestä voidaan tehdä lapselle tutumpi, luonnollisempi ja helpompi asia varhaiskasvatuksesta kouluun siirryttäessä (Nurmilaakso 2006, 26). Ääneen lukiessa lapsen on mahdollista kuulla satuja ja kertomuksia, joita hän ei itse vielä osaisi tai jaksaisi lukea esimerkiksi lukuisten juonenkäänteiden vaikeuden vuoksi (Liutta 2011, 104). Lapselle lukeminen on aina vuorovaikutustilanne, jossa lapsen tulisi saada nauttia kuulemastaan, oppia ymmärtämään lukemisen tärkeys sekä saada yleisesti aineksia ajatteluunsa. Tämä toimii pohjana luku- ja kirjoitustaidon oppimiselle, myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018) sekä Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaan. (Nurmilaakso 2006, 51; Opetushallitus 2014, 43; Opetushallitus 2018, 42.)

Lapsille lukeminen on monitahoinen ilmiö, jonka Trelease (1984, 80) jakaa Liutan mukaan kolmeen pääosaan: lukijaan, tekstiin sekä kuulijaan (Trelease 1984, 80, Liutan 2011, 28 mukaan). Nämä kaikki vaikuttavat osaltaan lukemislanteeseen. Lukija, tässä tutkimuksessa varhaiskasvattaja, valitsee ja muotoilee lukemansa tekstin omien tulkintojensa ja kasvatuksellisten päämäärien mukaisesti omaksi, varhaiskasvattajan tekstikseen (Liutta 2011, 28). Lukija näkee kaiken, minkä kirjoittaja on laittanut nähtäville, toisin kuin kuulija. Kuulija on täysin sen varassa, että lukija on tarpeeksi taitava ja pystyy äänenpainoillaan, eleillään ja ilmeillään tuomaan kuulijoiden tietoon niin kysymysmerkit, tauot, huumerkit kuin muutkin tekstinkulkuun vaikuttavat välimerkit. (Trelease 2009, 2.) Lukijan on kyettävä tuomaan nämä tiedot esille, oli kuulijoita sitten yksi, kolme tai kaksikymmentä.

Liutta (2011) on koonnut kuuden kohdan listan opettajan ammatilliseen eettisyyteen ja ääneen lukemisen merkitykseen liittyvistä näkökulmista. Ääneen luettaessa lapset saavat tekstistä kokonaisvaltaisemman ymmärryksen, sillä a) heidän puutteellinen lukutaitonsa ei ole ymmärtämisen esteenä; b) opettajan selkeä ja sujuva lukeminen helpottaa ymmärtämistä samoin kuin c) opettajan ilmeikäs ääneen lukeminen, joka lisäksi pitää lasten kiinnostusta tekstiin yllä. Kokonaisvaltaisempaa ymmärrystä lisää myös se, että d) lasten huomio kiinnittyy enemmän tekstin sisältöön opettajan käyttämien lukuteknisten ratkaisuiden ja esittämiensä kommenttien avulla sekä e) hidas ääneen lukeminen, joka nostaa esille kaikki sellaiset pienet yksityiskohdat, jotka voivat jäädä hiljaa lukiessa hyvältäkin lukijalta huomaamatta. (Liutta 2011, 295.) On myös huomattava, että f) ääneen lukeminen ei vaadi erikoistiloja tai kalliita laitteita (Liutta 2011, 294–295), kunhan opettaja muistaa pitää omasta kalliista äänestään huolta ja tehdä äänenhuoltoharjoituksia säännöllisesti.

Lapsille ääneen luettaessa on hyvä kiinnittää huomiota myös kirjojen sisältöön ja siihen, mitä ne tarjoavat lapselle. Ääneen luettaville teksteille on esitetty suosituksia, joita niiltä voidaan edellyttää, kuten hyvää kieltä, eläytymisen mahdollisuutta, jännitystä ja huumoria sekä tapahtumien runsautta. Näihin vastaa esimerkiksi lyhyet virkerakenteet, selkeä ja kuvaileva teksti, vertaukset

ja metaforat sekä mielenkiintoiset ja ytimekkäät dialogit. Lisäksi persoonapronominien vaihtaminen erisnimiksi lisäisi nuorempien kuulijoiden kohdalla tekstin ymmärrettävyyttä. (Liutta 2011, 150.) Nämä pitävät lapsen kiinnostustalla pidempään. Myös kirjojen kuvituksen ja tekstin suhdetta tulisi tarkastella. Joskus kirjojen lukeminen ilman kuvia on paikallaan ruokkiakseen lapsen oman mielikuvituksen kehittymistä. Toisaalta välillä voidaan käyttää pelkkiä kuvakirjoja lapsen kielellisen kehityksen tukemiseksi. (Nurmilaakso 2006, 69.) Kuvakirjoja pidemmät sadut tarjoavat puolestaan rikkaalla ja rönsyilevällä kielellään enemmän kielellistä materiaalia lapsen mielikuvitukselle (Heikkilä-Halttunen 2015, 96).

2.2.1 Erilaiset toimintatavat

Opettajan lukiessa koulussa ääneen tavoitteena on tukea ennen kaikkea lasten kielen oppimista, lukutaidon kehittymistä, kirjallisuuden opettamista sekä lukuharrastuksen kehittymistä (Liutta 2011, 24). Sama näkemys soveltuu myös päiväkotiin. Läsnä olevalla ja aidolla vuorovaikutuksella eli kohtaamisella, kuuntelemisella ja tarkkaavaisuudella on merkitystä lapsen kasvulle ja kehittymiselle sekä luovuudelle ja oppimiselle (Karlsson 2003, 42). Erilaiset tilanteet vaativat erilaisia keskustelutaitoja, joita voi kehittää parhaiten erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Päiväkodin oppimistilanteissa sekä arjen askareissa toteutuvan vuorovaikutuksen edistäminen kuuluu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tavoitteisiin (Opetushallitus 2014; 12, 15–17). Tavoitteiden saavuttamista voidaan edistää lukemalla ja kertomalla lapsille niin kertomuksia ja satuja, runoja ja loruja kuin tietotekstejäkin (Nurmilaakso 2006, 51).

Lapsen oppimisen kannalta on tärkeää, että vanhemmat, opettajat ja myös toiset lapset tukevat lasta, jolloin lapsen luottamus paranee, tiedon saavuttaminen on helpompaa sekä lapsi saa lukemisesta ilon kokemuksia (Karvonen 2005, 27). Myös rutiinit ovat lapsille tärkeitä. Esimerkiksi iltasatu toimii merkinä pian lähestyvistä nukkumaanmenoajasta. Iltasadun kerrotaan myös lisäävän lapsen unta jopa puolella tunnilla yössä. (Helovuo 2016, 25.) Etenkin alle kouluikäisille lapsille päivittäiset rutiinit ovat tärkeitä. Päivittäisten askareiden sa-

noittaminen, lapselle puheenvuoron antaminen ja toisen kuunteleminen ovat kertomusten lukemisen ja niistä keskustelemisen ohella tärkeitä lapsen kielen kehityksen kannalta. (Nurmilaakso 2006, 69.) Vaikka arjen toimia sanoitettaisiin, voidaan arkea tukea myös lyhyttekstisten täsmäkirjojen avulla. Niiden avulla lapsi saa toimintamalleja niin arjen perustaitojen, kuten potalla käymisen ja tutista luopumisen, harjoitteluun kuin suurempien muutosten, kuten päivähoidon aloittamisen, pikkusisaren syntymän, läheisen kuoleman tai vanhempieron, käsittelyyn. (Helovuo 2016, 39.)

Ääneen lukemista käsittelevä kirjallisuus tarkastelee tätä ilmiötä lähinnä vain aikuisen näkökulmasta, kuten esimerkiksi ääneen lukemisen tekniikoista ja lasten opettamisesta (Karlsson 1999, 60) mutta myös kirjallisuuden oppimisesta ja lukutaidon kehittymisestä (Liutta 2011, 28). Liutta (2011) kuitenkin tarkastelee ääneen lukemista erityisesti eettisen kasvatuksen näkökulmasta (Liutta 2011, 24). Hänen tutkimuksensa yhtenä tavoitteena oli yhdistää opettajan ääneen lukeminen ja lastenkirjallisuuden eettisyys, sillä hänen mukaansa niitä ei juuri ole liitetty toisiinsa (Liutta 2011, 28). Eettisen kasvatuksen näkökulmasta ääneen lukemisella tarkoitetaan sitä, että opettaja lukee lapsille kertomuksen jostain tietystä aihealueesta. Tämän jälkeen kertomuksesta keskustellaan yhdessä lasten kanssa jonka lisäksi piirtäminen, kirjoittaminen, musiikin kuuntelu, laulaminen sekä draaman keinot ovat varteenotettavia toimintatapoja käsitellä luetua. (Liutta 2011, 24.) Näitä samoja eettisen kasvatuksen tapoja voisi hyödyntää aivan samoin myös varhaiskasvatuksessa ja se olisi jopa suositeltavaa.

Tutkimusten mukaan lapsen lukemaan oppimista voi parhaiten tukea lapselle lukemalla ja keskustelemalla luetusta, sillä siihen liittyy vastavuoroinen vuorovaikutus, jossa myös lapsi on aktiivisena kielen käyttäjänä (Karvonen 2005, 27, 65; Opetushallitus 2018, 42). Lapsen näkökulmasta ääneen lukeminen voidaan nähdä leikkiin verrattavana toimintana, sillä myös silloin lapsi saa päästää mielikuvituksena valloilleen muodostaen omia päätelmiään kuulemansa pohjalta (Heikkilä-Halttunen 2015, 97). Esimerkiksi leikki ja sadutus ovat hyvin toistensa kaltaisia toimia, sillä niissä molemmissa on leikillisyyden elementti ja leikin vire mukana. Molemmissa koetaan tunteita, kuten naurua ja surua,

riemua ja pelkoa sekä jännitystä. Niissä opetellaan syy-seuraus-suhteita, toisen asemaan asettumista ja neuvottelua. Karlsson (2003) on kuvaillut sadutusta osuvasti: ”kaikkea voi tehdä leikisti oikeasti tai oikeasti leikisti” (Karlsson 2003, 20). Sadutus voi toimia myös leikki- ja materiaalipankkina sekä lasten omille aloitteille että aikuisen aloitteille. Tämä saattaa johtaa myös lapsilähtöisempään toiminnan suunnitteluun. (Karlsson 1999, 173.)

Vaikka lukeminen, leikki ja mielikuvitus ovat vahvasti sidoksissa toisiinsa, ovat varhaiskasvattajat kuitenkin viime aikoina tehneet enenevässä määrin havaintoja lasten puutteellisista kyvyistä muodostaa sisäisiä kuvia (Heikkilä-Halttunen 2015, 106). Ääneen lukemisella voidaan helposti rikastaa lapsen mielikuvitusta, joka saattaa näkyä esimerkiksi siinä, että lapsi saattaa jatkaa kuulemaansa kertomusta omissa leikeissään (Helovuori 2016, 42). Leikki on lapselle myös paras väline painaa asioita mieleen eli oppia (Heikkilä-Halttunen 2015, 117), sillä se on lapselle usein itsessään merkityksellistä toimintaa. Oppimiseen ja leikkimiseen nähdäänkin kuuluvaksi kolme ulottuvuutta: a) motivaatio, b) situationaalisuus sekä c) sosiaalinen vuorovaikutus. Voidaan siis ajatella, että lapsi leikkii itselleen merkityksellisillä äänneillä, kirjaimilla ja sanoilla a) oman mielenkiintonsa mukaan b) omassa lähiympäristössään c) yhdessä aikuisten ja lasten kanssa. (Karvonen 2005, 30.) Leikki sisältääkin usein sosiaalista vuorovaikutusta, jolloin kuullunymmärtäminen nousee tärkeään rooliin. Kuullunymmärtämisen taitojen nähdään puolestaan olevan yhteydessä lukutaitoon ja erityisesti luetun ymmärtämiseen. (Leppänen 2006, 13.)

2.2.2 Ääneen lukemisen historia

Ääneen lukemisen taito tulee kirjoitustaidon syntyajoilta, jolloin hyvin harva osasi lukea. Jotta kirjoitettua tekstiä saatiin välitetyksi eteenpäin, sitä oli pakko lukea muille ääneen. (Ahvenjärvi & Kirstinä 2013, 71; Liutta 2011, 293.) Antiikin aikana kirjoitukset oli tarkoitettu luettavaksi ääneen julkisella paikalla (Liutta 2011, 293) ja lukeminen oli pitkään yhteisöllistä toimintaa. Yhteisölliseen lukemiseen vaikutti myös se, että kirjat olivat kalliita. (Ahvenjärvi & Kirstinä 2013 71-72.) Arvossa pidettäviä tekstejä luettiin ääneen aina 1800-luvulle asti, sillä

lukutaito oli pitkään harvojen etuoikeus ja ainoa kosketus kirjallisuuteen saatiin vain ääneenlukemisen kautta (Liutta 2011, 293).

Lapsille lukemisen historia ei ole lainkaan niin pitkä, kuin ääneen lukemisen yleisesti. Suullinen kerronta oli suunnattu pääsääntöisesti aikuisille, mutta toisaalta lapset ovat usein olleet kuulijoina jo 1000-luvun alussa, kun esimerkiksi perheissä on luettu kirjoja ääneen. (Liutta 2011, 294.) Joidenkin oppineiden on todisteiden perusteella uskottu lukevan lapsilleen jo 1300-luvulla, vaikka vasta 1700–1800 -luvulla porvallisten perheiden isät alkoivat lukea perheen naisille ja lapsille (Ahvenjärvi & Kirstinä 2013, 72; Liutta 2011, 294). Toisaalta 1700-luvulta lähtien yhteisöllinen ääneen lukeminen sai hiljalleen väistyä hiljaa itseksensä lukemisen tieltä (Savolainen 2014, 81). Näin ollen nimenomaan lapsille lukemisen historia ei ulotu kuin parin sadan vuoden taakse. Etenkin 1800–1900 -lukujen taitteesta lähtien ilmestynyt lastenkirjallisuus lisäsi lapsille lukemista samalla kuin koko lapsuus-käsitys muuttui. Lastentarhat ja koulut liittyivät ”lastenkamarilukemisen ilmiöön” lukemalla lapsille ääneen aina 13-vuotiaiksi asti. (Liutta 2011, 294.)

2.2.3 Ääneen lukemisen elämäankaari

Kirjallisuusharrastus kannattaa aloittaa jo lapsen ollessa kohdussa, sillä näin lapsi saa kielestä heti syntymästään asti ”turvallisen pesän, jonne voi käpertyä” (Heikkilä-Haltonen 2015, 13). Helovuori (2016, 16) nostaa esille, että kognitiivitehtäjä Minna Huovisen mukaan kohdussa olevalle lapselle sekä äidin että myös muiden läheisten äänellä on suuri merkitys, sillä äänet vahvistavat lapsen suhdetta äänien omistajiin tämän syntyessä. Sikiö osaa kuunnella ja keskittyä jo neljän ja puolen kuukauden ikäisenä ja se oppii myös tunnistamaan sekä äitinsä että muiden läheisten äänet (Karlsson 2003, 18).

Kohdussa kuullut äänet ovat vastasyntyneen muistissa, mikä mahdollistaa lapsen välittömän liittymisen osaksi omaa yhteisöään. Vastasyntynyt esimerkiksi rauhoittuu helpommin niiden ihmisten kanssa, joiden äänen hän tuntee. Tätä suhdetta voi parhaiten vahvistaa lukemalla vielä kohdussa olevalle lapselle. Ääneen luettaessa kirjan tyyli- tai kohderyhmän sijaan keskiössä on äidin

kokema hyvän olon tunne sekä hänen rauhallinen olemuksensa, oli lukijana äiti itse tai joku muu läheinen, joka lukee sekä äidille että kohdussa olevalle lapselle. (Helovuori 2016, 16–18.)

Koska äidin ja läheisten äänet tulevat lapselle tutuiksi jo kohdussa, lapsi rakastaa tuttujen henkilöiden puheen kuuntelemista myös syntyessään (Heikkilä-Halttunen 2015, 13). Näin ollen myös vastasyntyneelle lukeminen on tärkeää, sillä se luo turvallisuuden tunnetta ja totuttaa uuteen ympäristöön (Helovuori 2016, 18). Ääneen lukeminen sopii moniin tilanteisiin: sitä on helppo käyttää väsyneenä, kun ei keksi puhuttavaa tai sitä voi käyttää tuutulaulun sijaan, jos laulaminen ei tunnu hyvältä (Helovuori 2016, 18–19).

Helovuori (2016) nostaa esille, että lastenkirjallisuudentutkija Päivi Heikkilä-Halttusen mukaan lapsia on pitkään rauhoiteltu, lohduteltu ja nukuteltu lorujen avulla. Tämä liittyy siihen, että usein loruihin liittyy vahvasti myös liike ja kosketus. Koska vauvan tärkeimmät aistit ovat juuri kuulo- ja tuntoisti, niin lempeällä kosketuksella on siis yhtä tärkeä rooli vauvalle kuin läheisten äänillä. Kosketus rauhoittaa, lievittää stressiä ja ärtyneisyyttä, lisää hyvän olon ja turvallisuuden tunnetta sekä keskittymiskykyä, luottamusta, ja yhteenkuuluvuutta. Usein leikkilorut toimivat myös lapsen ja aikuisen yhteisenä jumppahetkenä, joka tekee molemmille hyvää. (Helovuori 2016, 20–21.) Lisäksi etenkin arkilorujen selkeä ja yksinkertainen kieli ovat helpompia ymmärtää samalla kun sanojen merkityksellisyys kasvaa toistaessa (Sarmavuori 2011, 86–87).

Lapsille ääneen lukemisella on hyötyä myös lapsen varttuessa. Yhteinen lukuhetki luo edelleen lapselle turvallisuuden ja rakastetuksi tulemisen tunteen samoin kuin aiemmin (Helovuori 2016, 50). Lisäksi aikuisen on helppo seurata lapsen lukutaidon kehittymistä lapsen kysyessä kysymyksiä luetusta ja lukiemalla kirjaa vuorotellen lapsen kanssa (Helovuori 2016, 48–49). Lapset oppivat perustelemaan näkemyksiään, samaistumaan toisten näkökulmiin ja ottamaan kantaa asioihin sekä kehittyvät näin hyviksi keskustelijoiksi (Heikkilä-Halttunen 2015, 12). Onkin huomattu, että ne lapset, jotka ovat kertomusten kuulemisen yhteydessä keskustelleet kuulemastaan, pärjäsivät testeissä paremmin kuin ne, joiden kanssa ei luettu. Tämä johtuu siitä, että vaikka kerto-

musten kuunteleminen lisää sanavarastoa, niin yhdessä keskustelemisen kanssa sanavarasto kasvaa entisestään samalla kun kielellinen ilmaisu paranee. (Sarmavuori 2011, 92.) Helovuon (2016) mukaan satujen kuuleminen edistää lapsen kehitystä kaksivuotiailla puoli vuotta ja viisivuotiailla pari vuotta verrattaessa niihin lapsiin, joiden perheissä ei lueta ääneen (Helovuo 2016, 34).

Lapsen mielikuvitus kaipaa tukea etenkin silloin, kun hänen oma lukutaitonsa ei riitä kirjojen sujuvaan lukemiseen. Ääneen lukeminen ja kuvien katselu innostaa lapsia kirjallisuuden maailmaan. (Alajärvi & Kirstinä 2013, 94–95.) Kirstinän (2001) mukaan ääneen lukemista tulisikin jatkaa siihen saakka, kunnes lapsen lukunopeus on kehittynyt tarpeeksi, sillä lapsen oma hidas lukeminen ei vastaa lapsen kertomusten kuulemisen tarpeeseen ja lapsi saattaa hakeutua helposti esimerkiksi television ääneen, josta kertomukset saa ilman ponnisteluja (Kirstinä 2001, 20). Juuri lukemaan oppineelta lapselta tekstin sanasto ja sävyt jäävät usein sisäistämättä lapsen käyttäessä paljon voimavarojaan pelkkään mekaaniseen lukemiseen (Heikkilä-Halttunen 2015, 175). Ääneen lukemisen ei tulisikaan loppua lapsen oppiessa lukemaan tai aloittaessa koulun (Heikkilä-Halttunen 2015, 175; Helovuo 2016, 47; Kirstinä 2001, 20; Liutta 2011, 294).

Lapselle lukemista olisi jatkettava vielä nuoruuteen ja aikuisuuteenkin. Uusia keinoja lasten ääneen lukemisen tukemiseksi on pohdittu jo vuosia ja pohditaan edelleen. Esimerkiksi Kennelliitto järjestää lukukoirakursseja. Kurseilla on vaatimukset, joiden täytyessä koira pääsee perustason koulutukseen, joka jokaisella virallisella lukukoiralla tulee olla. (Kennelliitto 2019.) Lukukoiratoiminta on eläinavusteista toimintaa (Kennelliitto 2019), josta nähdään olevan hyötyä tukea tarvitseville lapsille, nuorille ja aikuisille. Lukukoiria on käytössä esimerkiksi lukukoirakerhossa (Voimatassu 2019) ja kirjastoissa. Lisäksi Jyväskylän yliopisto otti vuonna 2018 ensimmäisenä käyttöön lukukoirat myös yliopistoon. Syynä tähän oli nuorten ja aikuisten kokema stressi. (Seppälä 2019; Jyväskylän yliopisto 2019.) Lukukoirien lisäksi on uutisoitu myös lukulehmistä ja lukuponeista (Seppälä 2019; Liite 1).

2.3 Ääneenlukemisen kielenkehitykselliset hyödyt

Kieli luo todellisuuksia ja auttaa meitä hahmottamaan erilaisia kokemuksia. Suurin osa ihmisen toiminnoista perustuu tai hyötyy kielestä, kuten ymmärtäminen, ajattelu ja oppiminen, viestiminen ja vuorovaikutus sekä kirjallisuuden vastaanotto ja luominen. (Heikkilä-Halttunen 2015, 117; Kajannes 2000, 16; Karvonen 2005, 21.) Lapsella onkin synnynnäinen tarve oppia kieltä, havainnoida puhetta ympärillään ja yrittää ymmärtää sitä päästäkseen osalliseksi ihmisten väliseen kommunikointiin. Lapselle herää luontainen tarve kehittää kielellistä tietoisuuttaan ympäristönsä herättämän mielenkiinnon myötä, sillä kieli kehittyy viestinnällisessä vuorovaikutuksessa. Viestinnälliseen vuorovaikutukseen liittyy puhutun kielen lisäksi nonverbaalia viestintää, kuten kuvallisia symboleja ja tai viittomista, joilla voidaan esimerkiksi tukea tai korvata verbaalista viestintää. (Heikka, Hujala & Turja 2009; 19, 22.) On siis tärkeää huomioida myös sekä lapsilta tulevat että omat nonverbaaliset viestit, sillä lapselle on tärkeää tulla kokonaisvaltaisesti kuulluksi ja ymmärretyksi (Opetushallitus 2018, 41).

Kieli toimi lasten arjessa niin oppimisen kohteena että oppimisen välineenä (Opetushallitus 2018, 41). Kielen kehityksen kriittisin aika on puolivuotiaasta neljän vuoden ikään asti (Helovuori 2016, 22). Tämän vuoksi sekä varhaiskasvatuksen että esiopetuksen tulee tukea ja vahvistaa lasten kielellisten taitojen kehittymistä samoin kuin lasten kiinnostusta erilaisia kulttuureita, kieliä ja tekstejä kohtaan (Opetushallitus 2014, 33; Opetushallitus 2018, 40, 42). Lapsen kielen ja puheen kehittäminen onkin päiväkotien suurimpia tavoitteita, joihin pyritään yhdessä lasten ja heidän vanhempien kanssa (Heikkilä-Halttunen 2015, 117; Opetushallitus 2018, 41). Lapsi kehittää näitä taitoja päiväkodissa arkisissa tilanteissa (Karvonen 2005, 15) varhaiskasvattajien tukemana. Lapsen kielellinen kehitys ja sen tukeminen ovat yhteydessä lapsen vuorovaikutustaitoihin, lukutaitoon, monilukutaitoon sekä kulttuuriseen osaamiseen (Karvonen 2005, 13; Opetushallitus 2018, 40). Kielellisten taitojen hallinta lisää myös ajattelun taitoa, sen laajuutta, täsmällisyyttä ja nopeutta (Kajannes 2000, 19). Lisäksi ne auttavat

lapsia seuraamaan ohjeita ja keskustelemaan kertomusten sisällöistä (Leppänen 2006, 10).

2.3.1 Kielellinen tietoisuus

Päiväkodissa lapsella tulisi olla mahdollisuus tutustua kaikkiin lastenkirjallisuuden lajeihin, joista jokainen harjaannuttaa lapsen kielellistä tietoisuutta eri tavalla (Heikkilä-Halttunen 2015, 117). Tämän vuoksi varhaiskasvattajien merkitys lapsen tutustuttamisessa kirjoihin ja kirjallisuuteen on huomattava (Mäkelä 2001, 24), sillä lapsi kaipaa lukuharrastukseen virittymistä myös kodin ulkopuolella, etenkin jos kotona luetaan vain vähän tai ei lainkaan. Kouluun menevät lapset voivat olla kielellisiltä kokemuksiltaan hyvin heterogeeninen joukko, sillä toisissa perheissä ja päiväkodeissa lapsille luetaan päivittäin, kun taas osa lapsista ei välttämättä ole ollut paljoakaan tekemisissä kirjojen ja kirjallisuuden kanssa. Lapsen kielen kehityksen kannalta olisi kuitenkin tärkeää se, että lapsi tottuisi kirjoitettuun kieleen edes joko kuultuna tai nähtynä, sillä lapset eivät opi kirjoitettua kieltä itsestään. (Nurmilaakso 2006, 26.)

Puhutun ja kirjoitetun kielen yhteyden ymmärtäminen on kielellisen tietoisuuden kannalta olennaista (Lerikkanen 2006, 30, 111; Heikkilä-Halttunen 2015, 167; Opetushallitus 2018, 42). Lapsen kielellinen tietoisuus kehittyy esimerkiksi juuri silloin, kun hänelle luetaan tai kun hän seuraa toisten lukemista (Nurmilaakso 2006, 13; Lerikkanen 2006, 111). Kielellisen tietoisuuden kehittämistä ja sen tukemista korostetaan sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa että Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2014, 17, 32–33, 40; Opetushallitus 2018, 41–42). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan lasten kanssa tulisi tutkia ja havainnoida kieltä leikin avulla, jolloin lapsi helpommin kiinnittää huomiota sanojen rakenteisiin ja muotoihin niiden merkityksien sijaan (Opetushallitus 2018, 42). Kolmen ja neljän ikävuoden tienoilla lapsi erottaa puheista erilaisia riimejä ja rytmejä sekä kuvalukee erilaisia symboleja, joista hänen huomionsa siirtyy kohti sanojen merkitysten ja muotojen, kuten äänteiden, tavujen ja sanojen ymmärtämistä sekä äänne-

kirjain-vastaavuuden ymmärtämistä (Heikkilä-Halttunen 2015, 167 Lerkkanen 2006, 30).

Tornéus (1991) on jakanut lasten käsityksen kielestä neljään tietoisuuden alueeseen: tietoisuuteen kielen äännejärjestelmästä eli *fonologiseen tietoisuuteen*; tietoisuuteen sanoista eli *morfologiseen tietoisuuteen*; tietoisuuteen lauseiden rakenteesta eli *syntaktiseen tietoisuuteen* sekä tietoisuuteen kielen käytöstä eli *pragmaattiseen tietoisuuteen* (Tornéus 1991, 13). Lapsille lukemisen aikana tapahtuva sanallinen vuorovaikutus ja lapsen aktiivinen osallisuus ovat yhteydessä erityisesti fonologiseen ja morfologiseen tietoisuuteen (Silinskas 2012, 23).

Fonologinen herkkyys leikki-ikäisenä ilmenee lapsen tunnistaessa ääniteitä, tavuja ja riimejä (Peltomaa 2014, 20). Fonologinen tietoisuus voidaan jakaa tietoisuuteen kirjoitetusta kielestä sekä äännetietoisuuteen eli varsinaiseen fonologiseen tietoisuuteen. Lapselle luettaessa ja hänen tarkkaillessaan muiden lukemista ja kirjoittamista, lapsi saa kokemuksen lukemisen ja kirjoittamisen motiiveista ja niiden monimuotoisuudesta, jolloin lapsen tietoisuus kirjoitetusta kielestä kehittyy luonnostaan. Lapsi kykenee hiljalleen jakamaan kuulemaansa puhetta tavuihin ja äänteisiin sekä oppii rakentamaan sanan osista kokonaisuuksia saavuttaen fonologisen tietoisuuden. (Karvonen 2005, 27.)

Yksi suurimmista lapselle lukemisen vaikutuksista näkyy lapsen morfologisessa tietoisuudessa ja sanavaraston kehittämisessä. Arkikielen sanavarasto on usein keskittynyt tiettyihin aiheisiin ja on näin ollen niukkaa. Kuitenkin 2,5-vuotiaalla lapsella olisi mahdollisuus oppia jopa yli kymmenen sanaa päivässä. (Helovuo 2016, 34.) Kertomakirjallisuudella, kuten saduilla ja runoilla voidaan helposti rikastaa lapsen sanavarastoa sekä sanojen aihepiirejä (Heikka, Hujala & Turja 2009, 22; Helovuo 2016, 34; Opetushallitus 2018, 42; Silinskas 2012, 23). Satuja ja loruja kuulevien lasten sanavaraston on esitetty olevan jopa 20 miljoonaa sanaa rikkaampi kuin niillä lapsilla, joille ei ole luettu. Tämä puolestaan lisää lapsen ymmärrystä kielen monipuolisuudesta (Helovuo 2016, 34–35) sekä tuntemusta omasta äidinkielestä niin sanojen merkityksien, sanajärjestyksien ja lauserakenteiden kuin tarinan rakenteiden suhteen. Etenkin alakoulun ensim-

mäisten vuosien aikana lukeminen tukee ja kehittää näitä taitoja. (Helovuori 2016, 48.)

Leppänen, Aunola, Niemi ja Nurmi (2008) ovat Peltomaan (2014, 21) mukaan tehneet pitkittäistutkimuksen, jossa esikoulun alussa arvioitu kirjaintuntemus oli yhteydessä neljännen luokan lukunopeuteen ja luetun ymmärtämiseen (Leppänen, Aunola, Niemi & Nurmi 2008, Peltomaan 2014, 21 mukaan). Heikkoa kirjaintuntemusta voidaan joidenkin mielestä pitää luotettavimpana yksittäisenä lukivaikeuksien ennustajana (Peltomaa 2014, 21). Lapselle lukemisesta on hyötyä myös lapsen kielellisten vaikeuksien hoidossa. Yhteiset kieli- ja suujumppalorut toimivat kuten perinteiset lorut, mutta lapsi saa niistä vielä suuremman hyödyn toistaessa lorun aikuisen perässä, sillä lapsen kielellisen kehityksen kannalta vaikeiden äänteiden harjoittelu on tärkeää. (Helovuori 2016, 36.) Tämän lisäksi lapsi saa jo esimerkin ja mallin yksistään siitä, kun aikuinen lukee hänelle.

2.3.2 Luku- ja kirjoitustaito

Ennen kouluikää hankitut kielelliset kokemukset ovat merkittävässä roolissa lapsen lukutaidon ja lukutottumusten kehittymisessä (Karvonen 2005, 27). Lasten opettaminen lukemaan ja kirjoittamaan ei kuitenkaan sellaisenaan kuulu varhaiskasvatuksen sisältöihin, vaan niiden kehittymistä tuetaan kuten lapsen muuta kokonaisvaltaista kehitystä (Karvonen 2005, 15; Opetushallitus 2014, 18, 32; Opetushallitus 2018, 42). Lapsen lukemis- ja kirjoittamistaidon kehittymiseen vaikuttavat lapsen saamat lukemiskokemukset, lähiympäristön asenteet lukemista kohtaan ja sen arvostaminen sekä yhdessä puhuminen kirjoitetusta tekstistä (Karvonen 2005, 32; Opetushallitus 2018, 42). Merkityksellisellä lukemisella ja kirjoittamisella on lukemaan oppimisen kannalta tärkeä rooli. Ympäristön tuleekin tarjota lapselle lukemista edistävä ympäristö (Karvonen 2005, 20), jossa lapsi saa itse innostua lukemisesta ja sen rikkaudesta. Lapsen luku- ja kirjoitustaidon kehittyminen vaatii sellaisen ympäristön, jossa erilaisia puhumiseen ja kuuntelemiseen liittyviä kielellisiä taitoja lapsi saa harjoitella ja näin ke-

hittää etenkin sanavarastoaan (Nurmilaakso 2006, 51; Opetushallitus 2014, 33; Opetushallitus 2018, 41).

Lukutaidon kehittymiseen vaikuttavat useat tekijät kuten lapsen perimä, kasvuympäristö, omat kyvyt sekä sosioemotionaaliset tekijät. Lapsen lukemaan oppimisen kannalta on merkittävää, että lapsen suhde puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen kehittyy syntymästä alkaen kielellisesti rikkaassa ympäristössä. (Karvonen 2005, 26; Niklas, Cohrsen & Tayler 2016, 1.) Karvosen mukaan ”suomalaislasta ympäröi rikas kirjoitettu kieli” (Karvonen 2005, 26), mutta vanhemmat ja kasvattajat eivät nykyisin osaa hyödyntää sitä tarpeeksi. Lapsiin ja heidän toimintaansa vaikuttaa kaikki heidän ympärillään: niin perhe, muut lapset, opettajat, media kuin koko ympäröivä kulttuuri (Karvonen 2005, 15). Lapsi oppiikin parhaiten sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa, mutta vain itselleen merkityksellisissä yhteyksissä (Heikkilä-Halttunen 2015, 117; Karvonen 2005, 14). Varhaiskasvattajan toiminta päiväkodin arjessa sekä hänen käsityksensä lukemaan ja kirjoittamaan oppimisesta ja vuorovaikutuksen merkityksestä ovat avainasemassa lapsen luku- ja kirjoitustaidon kehittymisessä. Varhaiskasvattajan oppimis- ja opettamiskäsitykset toimivat lähtökohtana kaikelle ryhmän toiminnalle. (Nurmilaakso 2006, 3.)

Suomessa, kuten muissa säännönmukaisissa kielissä, lukemaan ja kirjoittamaan oppimisen nähdään perustuvan kirjain-äännevastaavuuden hallintaan (Nurmilaakso 2006, 13; Peltomaa 2014, 14–15). Lukemaan ja kirjoittamaan oppimiseen liittyy näin ollen läheisesti kaksi muuta kielellistä prosessia eli puhe ja kuuleminen (Nurmilaakso 2006; 17, 19), joiden avulla lapsi oppii ymmärtämään kirjain-äännevastaavuuden. Kielen aakkosellisen perustan omaksuminen puolestaan tukee sanantunnistusta (Peltomaa 2014, 14–15). Lukemaan opettelemisen alkuvaiheessa visuaalisen erottelun taito liittyy lukusuunnan omaksumiseen sekä kirjainmuotojen hahmotteluun. Ensimmäisen ja toisen luokan lukutaitoon on havaittu olevan yhteyksiä myös alle kouluikäisten arvioidulla visuospatiaalisella tarkkaavuudella, joka voi vaikuttaa kirjain-äännevastaavuuksien oppimiseen kirjainmerkkien tunnistamisen avulla. (Peltomaa 2014, 29.) Sujuvan luku- ja kirjoitustaidon katsotaan olevan hyödyksi

elinikäisessä oppimisessa, tietoyhteiskunnan vaatimuksiin vastaavassa koulutuksessa sekä yleisesti lapsen tulevaisuuden kannalta (Karvonen 2005, 23).

Suomessa lukemista ja lukutaidon taustatekijöitä on tutkittu paljon, vaikkakin lukemistutkimukset ovat keskittyneet lähinnä kouluikäisten lasten sekä osin myös esiopetusikäisten lasten tutkimiseen. Alle esiopetusikäisten lasten kohdalta tutkimusta ei ole paljoakaan. (Karvonen 2005, 14.) On kuitenkin havaittu, että kaikki nimeämistehtävät ennustavat alle kouluikäisten lasten lukutaidon kehitystä (Peltomaa 2014, 23). Peltomaa (2014) nostaa esiin Mäkisen (2002) tutkimuksen, josta ilmeni, että parhaiten ensimmäisen luokan alkavaa lukutaitoa ennustivat esiopetusvuoden alun tavutietoisuus sekä esiopetusvuoden lopun äännetietoisuus (Mäkinen 2002, Peltomaa 2014, 20). Mäen, Voeten, Vauraan ja Poskiparran (2001) tutkimuksessa puolestaan fonologisen tietoisuuden on havaittu edistävän kirjoitustaidon oppimista ensimmäisellä luokalla sekä sanojen oikeinkirjoitustaitoa ensimmäisten kouluvuosien aikana (Mäki ym. 2001, Peltomaa 2014, 20). Kehittymättömät fonologiset taidot ennakoivat heikkoa lukutaitoa ja ilmeneviä lukemisen ongelmia (Peltomaa 2014, 21). Myös kirjainten ja numeroiden nimeämisnopeus alaluokilla ennustaa lukusujuvuuden kehittymistä (Peltomaa 2014, 23–24).

Perinteisen lukutaidon ohella on nykyisin hallittava myös medialukutaito. Keskittyneen lukemisen ja tulkinnan lisäksi tulisi osata silmäillä, pikalukea, analysoida ja arvioida sekä perinteisiä tekstejä, että media- ja verkkotekstejä sekä niiden sisältämiä kuvia, videokuvia, ääniä ja graafisia elementtejä, joista jokainen tarjoaa erilaisen merkityksenantokeinon. (Heikkilä-Halttunen 2015, 176; Opetushallitus 2018, 26, 42.) Kieli laajentaa maailmankuvaamme ja sen kognitiivista ulottuvuutta, sillä kielen avulla voimme jakaa tietojamme ja kokemuksiamme sekä ilmaista asioita täsmällisemmin ja helpommin (Kajannes 2000, 17). Sen lisäksi, että hyvä lukutaito on yhteydessä koulumenestykseen, se luo pohjaa myös koko elämälle. Lukutaito voidaan nähdä nyky-yhteiskunnassa itsenäisen elämän edellytyksenä, sillä koulumenestyksen lisäksi se vaikuttaa kaikkeen elämäämme niin töissä kuin vapaa-ajallakin. (Heikkilä-Halttunen 2015, 176.)

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tämä tutkimus on lähestymistavaltaan kvalitatiivinen eli laadullinen kyselytutkimus. Laadullinen tutkimus ei itsessään pyri tekemään tilastollisia yleistyksiä, vaan luomaan syvempää ymmärrystä aiheesta (Tuomi ja Sarajärvi 2017, 74). Hirsjärven ja muiden (2010, 164) mukaan kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypillisiä piirteitä ovat 1) kokonaisvaltainen tiedon hankinta sekä aineiston kokoaminen luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa; 2) ihmisten suosiminen tiedon keruun välineenä mittausvälineiden asemasta; 3) induktiivisen analyysin käyttäminen; 4) aineiston hankkiminen laadullisia metodeja käyttäen; 5) kohdejoukon valitseminen tarkoituksenmukaisesti satunnaisotoksen sijasta; 6) tutkimussuunnitelman muotoutuminen tutkimuksen edetessä sekä 7) tapauksien käsitteily ainutlaatuisina ja aineiston tulkitseminen sen pohjalta. Tämän tutkimuksen kannalta oleellinen on etenkin kohta kolme eli induktiivisen analyysin käyttö, sillä tämän tutkimuksen tarkoituksena ei ole testata teoriaa tai hypoteeseja, vaan aineistolähtöisesti selvittää, mikä ääneen lukemisessa nähdään tärkeänä. Lisäksi tutkimuksessa halutaan tuoda esille tutkittavien näkemyksiä aiheesta, jotka kuuluvat kohtaan neljä. Myös kohta viisi eli kohdejoukon valinta tarkoituksenmukaisesti on otettu huomioon tässä tutkimuksessa, sillä esimerkiksi kyselyn alussa määriteltiin kriteereitä, jotka vastaajan tuli täyttää. Tätä pohditaan tarkemmin eettisissä ratkaisuissa luvussa 3.5.

3.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Varhaiskasvattajien näkemyksiä lapsille ääneen lukemisen tavoista ja syistä ei juuri ole tutkittu. Aiemmat tutkimukset ovat käsitelleet esimerkiksi varhaiskasvattajien asemaa ja tietotaitoa alkavien lukijoiden ensimmäisinä opettajina (Nurmilaakso 2006) tai lapsille lukemisen taustalla vaikuttavia asioita, kuten vanhempien koulutusta, lukemisen mukavuutta ja satujen viihdyttävyyttä

(Ehmig 2018). On kuitenkin tärkeää saada tutkituksi ilmiöstä mahdollisimman monta näkökulmaa, jotta saisimme kattavammat välineet lasten lukutaidon tukemiseen. Lapsille ääneen lukeminen vaikuttaa muun muassa lasten lukutaitoon (Silinskas 2012, 45) ja kokonaisvaltaiseen kehitykseen (Karvonen 2005, 15; Nurmilaakso 2006, 26), joten on tärkeää pystyä tukemaan lapsia myös lukemisen saralla mahdollisimman paljon mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää varhaiskasvattajien näkemyksiä lapsille ääneen lukemisen tavoista ja syistä sekä ääneen lukemisen hyödyistä niin lapsille kuin aikuisille. Tämän tutkimuksen tutkimuskysymykset ovat:

1. Kuinka varhaiskasvattajat käyttävät lastenkirjallisuutta?
2. Millaisia hyötyjä lapsille ääneen lukemisella on?

3.2 Tutkimusmenetelmänä kysely

Kyselyn ideana on saada selville suoraan ihmisiltä, mitä he ajattelevat, miten he toimivat ja miksi (Tuomi & Sarajärvi 2017, 63). Tämän vuoksi onkin yleistä poimia ihmisjoukosta otos yksilöitä, jotka vastaavat itsenäisesti strukturoituun kyselyyn. Näin saatua aineistoa käytetään muun muassa ilmiöiden selittämiseen ja kuvailemiseen. (Hirsjärvi ym. 2010, 134; Tuomi & Sarajärvi 2017, 63.) Kyselyn toteuttamista suunnitellessa tulee tehdä päätöksiä esimerkiksi siitä, kuinka standardoitua aineistoa halutaan kerätä sekä halutaanko kysymykset esittää vastaajille täsmälleen samalla tavalla vai halutaanko kysymyksenasettelun suhteen tarjota tutkittaville enemmän vapauksia. (Hirsjärvi ym. 2010, 193.)

Verkkokyselyssä ongelmaksi muodostuu usein kato, kun vastausprosentit ovat matalia. Kyselylomakkeen lähettäminen valikoidulle erityisryhmälle tuottaa yleensä hieman paremman vastausprosentin. Samoin jonkun tahon välityksellä lähetetyt kyselyt tuottavat yleensä parempia vastausprosentteja. (Hirsjärvi ym. 2010, 196.) Kyselytutkimusta tehdessä on huomioitava myös sen muut heikkoudet. Näihin kuuluvat muun muassa vastaajien rehellisyys ja mielenkiinto sekä väärinymmärrykset. Hyvän kyselyn tekeminen vaatiikin tutkijalta paljon tietotaitoa, aikaa ja tarkkuuta. Kyselytutkimusten hyödyt puolestaan tulevat

esiin etenkin kerätyn aineiston laajuudessa sekä menetelmän tehokkuudessa. (Hirsjärvi ym. 2010, 195.) Tämän tutkimuksen kyselyn tekemistä kuvataan seuraavassa luvussa.

3.3 Aineiston keruu ja tutkimusjoukko

Tämän tutkimuksen kysely toteutettiin strukturoituna Webropol-verkkokyselynä. Sähköinen kyselylomake valittiin tähän tutkimukseen ensisijaisesti sen vuoksi, että se on helppo toimittaa eteenpäin ja aineisto tulee suoraan sähköiseen muotoon. Lisäksi se on käytännöllinen ja nopea tapa saada vastaukset. Siihen oli myös helppoa luoda vuorovaikutteisia ja monimutkaisia kysymysrakenteita. (Kuula 2013, 174.) Tutkimukseen osallistuminen edellytti, että työskentelee tai on työskennellyt lasten kanssa ja omaa varhaiskasvatuksen tehtäviin hyväksyttävän tutkinnon. Näin ollen esimerkiksi iällä, sukupuolella, työkokemuksella tai tehtävänimikkeellä ei ollut väliä tutkimukseen osallistumisen kannalta. Kyselyssä käytettiin termiparia ”päiväkoti tai hoitopaikka” kuvaamaan vastaajien työpaikan nimikettä. Tämän tutkimuksen tulosraportissa luvussa 4 käytetään termiparin tilalla sanaa ”työpaikka”, pohdintaosiossa luvussa 5 käytetään myös termiä päivähoito tai päivähoitopaikka.

Kysely (Liite 2) perustui avoimille kysymyksille, mutta siinä oli myös muutamia suljettuja kysymyksiä. *Yhden vastauksen monivalintakysymyksiä* käytettiin kysyttäessä lastenkirjallisuuden olemassaolosta ja sen hankkimisesta vastaajan työpaikalla, lapsille ääneen lukemisesta sekä ääneen lukemisen hyödyistä lapsille ja varhaiskasvattajalle itselleen. *Monen vastauksen monivalintakysymystä* puolestaan käytettiin kysyttäessä, miten luettua käsitellään. Lisäksi kysymyksessä oli vaihtoehto ”muu”, joka sisälsi avovastaus-mahdollisuuden. *Arviointiasteikkoa* 1-5 käytettiin kysyttäessä kuinka usein lapsille luetaan ääneen. *Avokysymyksillä* puolestaan selvitettiin syitä sille, miksi lastenkirjallisuutta ei ole, miksi lapsille luetaan tai ei lueta ääneen sekä mitä hyötyä lukemisesta on lapselle ja varhaiskasvattajalle itselleen.

Kyselylomakkeen kysymykset (Liite 2) oli jaettu viiteen osioon. Ensimmäisessä osiossa kysyttiin taustatiedot eli sukupuoli, tutkintonimike sekä tehtävänimike. Toisessa osiossa kysymykset liittyivät siihen, millaisia merkityksiä varhaiskasvattajat antavat lapsille ääneen lukemiselle: onko vastaajan työpaikalla lastenkirjallisuutta saatavilla sekä luetaanko lapsille ääneen ja miksi. Kolmannessa osiossa selvitettiin, onko lapsille ääneen lukemisesta hyötyä lapselle tai varhaiskasvattajalle ja mitä nämä hyödyt ovat. Neljännessä osiossa kysyttiin, millaisista aiheista lapsille luetaan. Viidennessä osiossa selvitettiin hyvän lastenkirjan piirteitä. Kaksi viimeistä osiota jätettiin tämän tutkimuksen analyysin ulkopuolelle pro-gradu-tutkimusta varten.

Kyselyn vastausrajaksi oli asetettu alkuun 50 vastausta. Kysely julkaistiin 2. helmikuuta 2018 illalla kello 22:06 Facebook-ryhmässä ”Varhaiskasvattajan materiaalipankki”. Saman vuorokauden puolella 50 vastausta oli tullut täyteen. Vastaajien määrää jouduttiin pohtimaan sekä tutkimaan jo saatuja vastauksia ja niiden laatua. Pohdinnan jälkeen ilmoitettiin, että kysely avataan uudelleen 1. maaliskuuta 2018, jolloin kyselyyn mahtuu jälleen vastaamaan 50 henkilöä. Kysely julkaistiin uudelleen 1. maaliskuuta 2018 illalla kello 20:26 ja tämänkin vastaajamäärä täyttyi saman illan aikana kello 22:00 mennessä.

Tutkimukseen osallistui siis kaiken kaikkiaan sata (N=100) varhaiskasvattajaa, joista kaikki olivat naisia. Nykyiseltä tai aiemmalta tehtävänimikkeeltään 55 prosenttia vastaajista oli lastentarhanopettajia ja 34 prosenttia lastenhoitajia. Lisäksi joukossa oli perhepäivähoitajia (9), lähihoitajia (8), erityislastentarhanopettajia (3), päiväkodin johtajia (3) sekä kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja (1). Lisäksi yhdeksän prosenttia vastasi ”jokin muu, mikä” -kohtaan. Näissä vastauksissa mainittuja tehtävänimikkeitä olivat esimerkiksi päiväkotiyrittäjä, erityisavustaja sekä ryhmäavustaja. Vastaajat saivat valita useamman tehtävänimikkeen, jonka vuoksi vastauksia oli 122 kappaletta eli 22 prosenttia vastaajista ilmoitti useamman kuin yhden tehtävänimikkeen.

Koulutukseltaan vastaajista 30 prosenttia oli ammattikorkeakoulun sosionomeja, 26 prosenttia sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinnon suorittaneita ja 23 prosenttia kasvatustieteen kandidaatteja. Vastaajien joukossa oli myös kasva-

tus- ja ohjausalan perustutkinnon suorittaneita (5), perhepäivähoitajan ammattitutkinnon suorittaneita (4) sekä kasvatustieteen maistereita (3). Lisäksi 17 prosentilla vastaajista oli jokin muu koulutus, kuten aineenopettaja, yhteisöpedagogi tai kulttuurituottaja. Vastaaja sai valita useamman tutkintonimikkeen, jonka vuoksi vastauksia oli 108 kappaletta eli kahdeksan prosenttia vastaajista ilmoitti useamman tutkintonimikkeen.

3.4 Aineiston analyysi ja sen kulku

Laadullisen analyysin perustana on looginen päättely ja tulkinta. Aineisto jaetaan osiin ja käsitteellistetään, jonka jälkeen siitä laaditaan looginen kokonaisuus, joka tuottaa uutta tietoa. (Tuomi & Sarajärvi 2017, 92.) Tässä tutkimuksessa aineistolähtöinen analyysi koostui aineiston pelkistämisestä, ryhmittelystä sekä kategorioiden luomisesta. Tämä on yhdysvaltalaisen perinteen mukainen tapa, joka poikkeaa esimerkiksi fenomenologis-hermeneuttisesta ja hermeneuttisesta perinteestä. Toisin sanoen ensin tunnistetaan ne asiat, joista ollaan kiinnostuneita ja ne pelkistetään yksittäisiksi ilmaisuiksi. Yksittäisen ilmaisut yhdistetään kategoriointiin eli ryhmitellään luokkiin, jotka nimetään sisältöä kuvaavasti. Analyysi jatkuu samankaltaisten alakategorioiden yhdistämisellä ja niistä edelleen yläkategorioiden luomisella. Myös yläkategoriat nimetään sisältöä kuvaavasti ja niistä luodaan edelleen yhdistäviä kategorioita. (Tuomi & Sarajärvi 2017, 85.)

Laadullisessa sisällönanalyysissä pyritään selvittämään tutkittavan tekstin merkityksiä ja kuvaamaan tutkittavaa ilmiötä tiivistetysti ja yleistetysti (Tuomi & Sarajärvi 2017, 87–88). Tässä tutkimuksessa sisällönanalyysin tulosten havainnollistamiseen käytetään kvantifiointia eli määrällistämistä. Siinä missä sisällönanalyysi kuvaa aineiston sisältöä sanallisesti, sisällön erittely kuvaa sitä määrällisesti (Tuomi & Sarajärvi 2017, 88–91). Tässä tutkimuksessa käytetyt aineistolähtöisen laadullisen aineiston analyysin vaiheet mukailen Tuomen ja Sarajärven (2017, 91–92) esittelemiä vaiheita ovat:

1. kyselyaineiston lukeminen ja sisältöön perehtyminen,

2. pelkistettyjen ilmausten etsiminen ja värikoodaaminen,
3. pelkistettyjen ilmausten listaaminen,
4. pelkistetyistä ilmauksista samankaltaisuuksien ja erilaisuuksien etsiminen,
5. pelkistettyjen ilmauksien ryhmittely, yhdistäminen ja alaluokkien muodostaminen,
6. alaluokkien ryhmittely, yhdistäminen ja yläluokkien muodostaminen sekä
7. yläluokkien yhdistäminen yhdistäviksi luokiksi ja kokoavien käsitteiden muodostaminen.

Aineistoon perehtymisen jälkeen avokysymyksiin saatujen vastausten kohdalla käytiin läpi *reduointi* eli pelkistämisvaihe, jossa aineistosta eroteltiin omaksi listakseen olennaisimmat asiat käyttäen apuna värikoodausta (Tuomi & Sarajärvi 2017, 92). Tämän jälkeen aineisto *kusteroitiin* eli ryhmiteltiin etsimällä keskenään samankaltaisia käsitteitä ja laittamalla nämä omaksi listakseen. Näin muodostettiin alakategoriat, jotka nimettiin lopuksi listan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Ensimmäiseen avokysymykseen ”miksi luet lapsille ääneen” löydettiin 22 alakategoriaa (Liite 3), toiseen avokysymykseen ”mitä hyötyä siitä on mielestäsi lapsille, että heille luetaan ääneen” 20 alakategoriaa (Liite 4) ja kolmanteen avokysymykseen ”mitä hyötyä siitä on mielestäsi sinulle itsellesi, että luet lapsille ääneen” 11 alakategoriaa (Liite 5).

Tämän jälkeen aineisto *kvantifoitiin* eli määrällistettiin. Alaluokkien alla olevat listat keskenään samankaltaisista käsitteistä tiivistettiin yksinkertaisesti tukkimiehenkirjanpidolla, johon merkittiin jokaisen alaluokan alla olevat käsitteet ja niiden esiintymismäärät. Lopuksi aineisto *absrahoitiin* alaluokkien perusteella eli käsitteellistettiin. Tässä vaiheessa pystyttiin karsimaan tutkimuksen kannalta selvästi epäolennaiset tiedot pois ja valikoituneen tiedon perusteella muodostaa teoreettisia käsitteitä. Käsitteellistäminen etenee aiemmin tehdyistä pelkistetyistä ilmauksista ja muodostetuista alaluokista niiden tiivistämiseen edelleen pääluokiksi ja lopuksi yhdistävien luokkien luomiseen. (Tuomi & Sara-

järvi 2017, 94–95.) Ensimmäiseen avokysymykseen löydetyistä alakategorioista luotiin seitsemän yläkategoriaa (Liite 3), toiseen kysymykseen luotiin kuusi yläkategoriaa (Liite 4) ja kolmanteen kysymykseen viisi (Liite 5). Nämä puolestaan jakautuivat edelleen ensimmäisessä ja toisessa avokysymyksessä kahteen yhdistävään luokkaan sekä kolmannessa avokysymyksessä yhteen yhdistävään luokkaan.

3.5 Eettiset ratkaisut

Eettinen ajattelu kuuluu vahvasti tutkimuksien tekoon. Tutkijan tulee osata pohtia oikeata ja väärää sekä omien arvojensa mutta myös yhteisön arvojen (Kuula 2013, 21) ja normien kautta (Kuula 2013, 24). Tutkimusetiikan kohteet voidaan jakaa karkeasti kolmeen kategoriaan, joita käsitellään seuraavaksi tämän tutkimuksen näkökulmasta.

Tässä tutkimuksessa *tutkittavia koskeva etiikka* on otettu huomioon aineistoa hankittaessa. Nämä eettiset periaatteet voidaan jakaa kolmeen osa-alueeseen: tutkittavien itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen, vahingoittamisen välttämiseen sekä yksityisyyteen ja tietosuojaan (Kuula 2013, 60–61). Tutkittavien itsemääräämisoikeus on otettu huomioon siinä, että kysely oli vapaaehtoinen. Kyselylomakkeen (Liite 2) alussa kerrottiin, mitä vastaajilta edellytetään, jotta kyselyyn voi vastata. Tämän jälkeen kuvailtiin kyselyn konteksti ja perustiedot tutkimuksesta. Kolmanneksi korostettiin vapaaehtoisuutta, anonymiteettiä ja luottamuksellisuutta sekä nostettiin esille kyselystä saadun aineiston jatkokäytömahdollisuus. Lisäksi kerrottiin kyselyyn vievästä ajasta ja keskeyttämis- ja jatkamismahdollisuudesta sekä annettiin yleiset ohjeet vastaamiseen. Luottamus perustuu siis niihin lupauksiin, jotka tutkittaville annetaan ennen heidän suostumistaan tutkimukseen (Kuula 2013, 63). Tutkittavien yksityisyys ja vahingoittumattomuus on otettu huomioon sillä, että kyselyssä ei ole kerätty nimiä, kaupunkeja, työpaikkoja tai muutenkaan yksittäistä tietoa, joka voisi väärissä käsissä olla tutkittaville vahingollista.

Lisäksi *yhteiskuntaa koskeva etiikka* tutkimustulosten esittämisestä otettiin huomioon, jotta negatiivinen kirjoitustyyli ei leimaisi tutkittavien edustamaa ryhmää (Kuula 2013, 63). Tutkimustulosten sanavalintoihin kiinnitettiin tämän vuoksi huomiota ja vältettiin sanamuotoja, jotka ovat esimerkiksi tutkijan mielipiteeseen perustuvia tai liiallisesti kärjistäviä. Tämän kaltaiset sanamuodot voisivat liaksi korostaa ja yleistää negatiivisena nähtyjä, kenties yksittäisiä ja satunnaisiakin tuloksia. Tämä puolestaan saattaisi leimata tutkittavien edustamaa ryhmää aiheettomasti.

Lisäksi tässä tutkimuksessa käytetyn sähköisen kyselylomakkeen kohdalla tulee huomata se, että vaikka kysely oli jaettu Facebook-ryhmässä ”Varhaiskasvattajan materiaalipankki”, niin toisaalta se oli kuitenkin verkossa vapaasti saatavilla. Kohdennetussa ryhmässä jakaminen takasi, että joillakin on kokemusta tutkittavasta aiheesta. Ryhmän iso koko (yli 44 000 jäsentä) puolestaan oli taakana sille, että jotkut henkilöt varmasti täyttivät kyselyn kriteerit. Silti kyselyä ei odotettu niin suosittua. Tässä tutkimuksessa ei tehty oletuksia esimerkiksi siitä, kuinka halukkaita ryhmän jäsenet ovat vastaamaan kyselyyn ja minkälainen kato vastauksissa tulee olemaan tai onko jäsenillä vastaamista haittaavia esteitä (Tuomi & Sarajärvi 2017, 64).

Tässä tutkimuksessa kato nähdään hieman toisin, kuin perinteisissä kyselyissä, sillä kysely jaettiin linkkinä, johon pystyi alun perin vastaamaan 50 henkilöä. Periaatteessa tämä tarkoittaa 50 jaettua kyselylomaketta. Tutkimukseen odotettiin ”jonkin verran” vastauksia, mutta ei niin paljoa, että 50 vastausta saataisiin yhdessä illassa. Kyselyyn tulleita vastauksia tarkasteltiin noin kuukausi, kunnes todettiin, että kvantitatiivisesta näkökulmasta katsoen parempi otos saataisiin, jos kysely avattaisiin uudelleen 50 vastaajalle. Näin otoskokoa saataisiin kasvatettua ja laadullisten vastausten laatua parannettua, sillä joukossa oli myös monia lyhyitä vastauksia.

Tiedeyhteisöä koskeva etiikka on huomioitu tutkimuksessa noudattamalla hyviä tieteellisiä käytäntöjä. Tutkimuksessa on oltu avoimia ja rehellisiä sekä tarkkoja ja huolellisia niin kyselylomakkeiden luomisessa, aineiston käsittelyssä kuin tutkimusraporttia luodessa. Lisäksi tutkimuksessa on pyritty tiedonhan-

kinta-, tutkimus ja arviointimenetelmiin, jotka olisivat avoimia ja eettisesti kestäviä. Tutkimuksessa on myös viitattu muihin tutkijoihin mahdollisimman huolellisesti ja asianmukaisella tavalla kunnioittaen näin heidän työtään. Tämä tutkimus on käytäntöjen mukaisesti myös hyvin tarkkaan ja yksityiskohtaisesti suunniteltu, toteutettu ja raportoitu tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaisesti. (Kuula 2013, 34–35; Tuomi & Sarajärvi 2017, 111–113.)

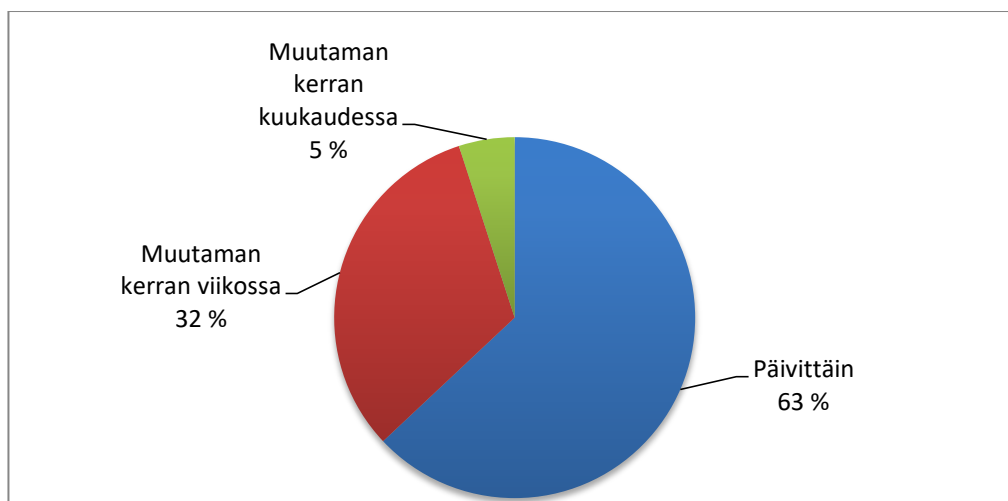
4 TUTKIMUKSEN TULOKSET

4.1 Lapsille luetaan kuukausittain ja keskustellaan luetusta

Tässä osiossa tarkastellaan tutkimuksen tuloksia kyselyn toisesta osiosta, jossa pohdittiin lastenkirjallisuuden käyttöä ja lapsille ääneen lukemista. Ensin esitetään tulokset, jotka koskevat vastaajien kirjallisuuden käyttöä heidän työpaikallaan. Tämän jälkeen eritellään näkemyksiä siitä, miksi vastaajat lukevat lapsille ääneen.

4.1.1 Vain osa lapsista kuulee kertomuksia päivittäin

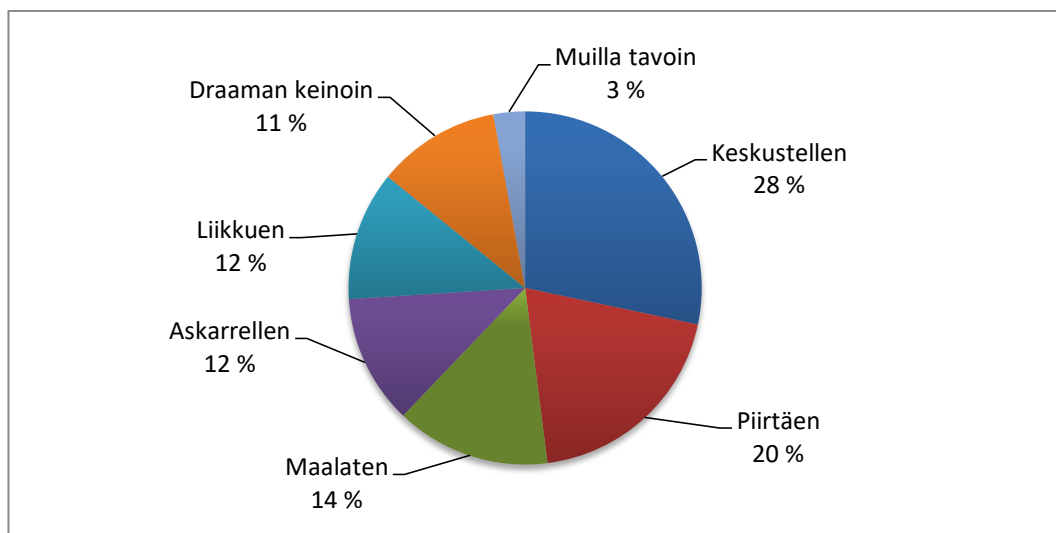
Yhtä lukuun ottamatta jokaisen vastaajan työpaikalla oli lastenkirjallisuutta. Vastaajista 93 hyödynsi lainakirjoja, mutta 85 vastaajaa kertoi työpaikalla olevan myös omia lastenkirjoja. Näin ollen kuuden vastaajan työpaikalla ei hyödynnetty lainakirjoja eikä 14 vastaajan työpaikalla ollut omaa lastenkirjallisuutta. Kirjallisuutta hankittiin 84 vastaajan työpaikalla keskustellen valinnoista aikuisten kesken mutta 73 vastaajaa kertoi keskustelevansa valinnoista myös lasten kanssa. Yhdessä työpaikassa ei ollut lainkaan lastenkirjallisuutta, eikä vastaaja tiennyt, miksi sitä ei ole. Kaikki vastaajat lukivat lapsille ääneen useammin kuin kerran kuukaudessa (Kuvio 1 alla).

KUVIO 1. Varhaiskasvattajien vastaukset kysymykseen "Kuinka usein luet lapsille ääneen".

Vastaajista 63 kertoi lukevansa lapsille päivittäin. Muutaman kerran viikossa lapsille luki 32 vastaajaa ja muutaman kerran kuukaudessa puolestaan viisi vastaajaa. Kysyttäessä sitä, kuka tekee aloitteen lukemisesta, vastaajista 95 kertoi sekä aikuisten että lasten tekevän aloitteita, kun viisi vastaajaa kertoi lukevansa vain aikuisten aloitteesta.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että luettua käsiteltiin monin eri tavoin (Kuvio 2 alla). Vastaajat saivat valita useamman vastauksen, jonka vuoksi vastauksia kertyi 358 kappaletta. Eniten luetun käsittelemisen apuna käytettiin keskustelua, jota käytti 98 vastaajaa sekä piirtämistä, jota käytti 68 vastaajaa. Luettua käsiteltiin myös maalaten (49), askarrellen (41), liikkuen (41) sekä draaman keinoin (39.)

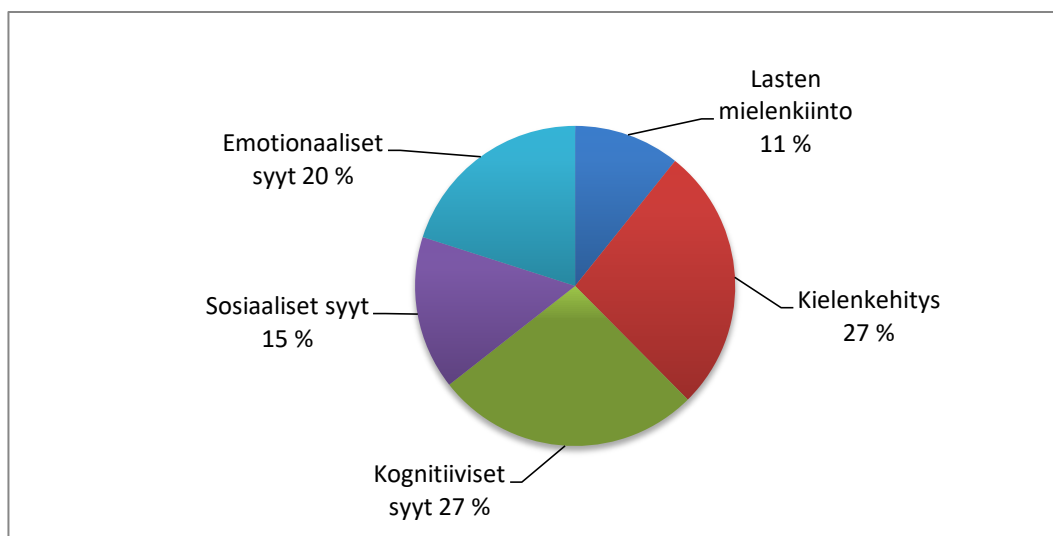
KUVIO 2. Varhaiskasvattajien vastaukset kysymykseen "Miten käsittelette luettua".

Kymmenen vastaajaa kertoi käsittelevänsä luettua muilla, kuin aiemmin esiteillä tavoilla. Sekä leikin että musiikin avulla eri tavoin käsitteleminen mainittiin kolme kertaa. Lisäksi luetun käsittelytavoiksi mainittiin jatkotarinoiden tekeminen, sanataideharjoitukset, animaation tekeminen lasten tekemistä saduista, tunnetaidot, kyseleminen, muisteleminen sekä leppäminen. Vastaajista 12 kertoi, etteivät he käsittele luettua millään tavalla. Tämä ei välttämättä tarkoita sitä, että kyseisten vastaajien päiväkodeissa tai hoitopaikoissa ei milloinkaan

käsiteltäisi luettua. Tämä vastaus kertoo lähinnä siitä, että kaikkea luettua ei käsitellä erikseen, vaan lukeminen on puhtaasti ajanvietettä ja viihdykettä.

4.1.2 Lasten kielellisiä ja kognitiivisia taitoja tuetaan ääneen lukien

Tutkimuksessa selvisi, että lapsille luettiin sekä lapsilähtöisten että aikuislähtöisten syiden vuoksi (Liite 3). Lapsilähtöisiä syitä (355) olivat lasten mielenkiinto (38), kielenkehitys (95), kognitiiviset syyt (95), sosiaaliset syyt (55) sekä emotionaaliset syyt (71). Aikuislähtöisiksi syiksi (44) mainittiin oma lukeneisuus (30) sekä halu lisätä lasten lukukiinnostusta (14). Seuraavaksi avataan näiden syiden sisältöä aloittaen lapsilähtöisistä syistä (Kuvio 3 alla).

KUVIO 3. Varhaiskasvattajien lapsilähtöiset syyt lapsille ääneen lukemiselle.

Lasten mielenkiintoon liittyviin syihin löydettiin kolme osa-aluetta. Nämä puhtaasti lapsilähtöisimmät syyt ovat se, että *lapset kuuntelevat mielellään lukemista* (14), *toivovat heille luettavan* (16) sekä se, että *lapset ovat kiinnostuneita kirjallisuudesta* (8).

”Tykkään lukea ja lapset kuuntelevat mielellään.” (päivähoitaja / kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto)

”Lapset pyytävät välillä lukemaan.” (lastenhoitaja, lähihoitaja / sosiaali- ja terveysalan perustutkinto)

"Lasten toivekirjojen käsittely - omien kiinnostusten kohteiden esittely, jakaminen." (lastenhoitaja, kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja / kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto, kulttuurituottaja amk)

Esimerkit osoittavat, että lasten oma mieltymys ääneen luettujen tarinoiden kuulemiseen on huomioitu varhaiskasvattajien toiminnassa, vaikka se kokonaisuudessaan onkin pienin syy sille, miksi varhaiskasvattajat lukevat lapsille (Kuvio 3 yllä). Toisessa ääripäässä ovat kielenkehitykselliset syyt, jotka ovat kognitiivisten syiden ohella varhaiskasvattajien suurin syy lapsille ääneen lukemiselle.

Kielenkehityksellisiin syihin löydettiin kaksi osa-aluetta. *Monilukutaidon kehittymiseen* (41) katsottiin kuuluvaksi maininnat sanavaraston (31), lukutaidon (8), kuullunymmärtämisen (1) sekä kuvanlukutaidon (1) kehittymisestä. *Puheen ja kielen kehittymisen* (54) alta löydettiin mainintoja kielenkehityksestä yleisesti (42), erityisesti puheenkehityksestä (9) ja kerrontataidoista ja nimeämisestä (3).

"Kielellisen ympäristön rikastuttaminen, sanaston monipuolisuus, kielen kehityksen tukeminen." (lastenhoitaja, kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja / perhepäivähoitajan ammattitutkinto, kulttuurituottaja amk)

"Pienimmät eivät osaa itse tarinaa lukea." (lastentarhanopettaja / sosionomi amk)

"Kirjojen äänen lukeminen vaikuttaa kielelliseen kehitykseen myönteisesti ja sen osuutta ei tulisi väheksyä." (lastentarhanopettaja, lastenhoitaja/ sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinto)

Esimerkeistä käy ilmi, että varhaiskasvattajat korostivat puheen ja kielen kehittymisen teemoja lapsen kehityksen näkökulmasta. Esille nousi lukutaidottomalle lapselle tarinoiden välittämisen sekä kokonaisvaltainen kielen kehityksen tukemisen tärkeys. Kokonaisvaltaiseen kielen kehityksen tukemiseen liittyy myös varhaiskasvattajien toinen suurimmista syistä lukea lapsille ääneen eli kognitiiviset syyt.

Kognitiivisiin syihin löydettiin viisi osa-aluetta. Ensinnäkin mainittiin *muistin* (3) ja *tarkkaavaisuuden* (17) kehittymiseen liittyviä syitä. *Ajatteluun* (7) puolestaan katsottiin kuuluvaksi maininnat niin ajattelusta itsestään (3) kuin maailmankuvasta ja sen ymmärryksestä (4). *Oppimiseen* (29) sisällytettiin maininnat uusien asioiden oppimisesta (13) sekä kirjoissa opettujen taitojen tär-

keydestä (16). *Luovuuteen* (39) luettiin luovuuden itsensä (1) lisäksi maininnat mielikuvituksesta (35) sekä kertomusten kuulemisen tuottamista välineistä lasten leikkeihin (3).

”Lapset oppivat keskittymään, kuuntelemaan, muisti kehittyy ja samalla lapset myös rauhoittuvat.” (lastenhoitaja / sosiaali- ja terveystieteen perustutkinto)

”... tuo välineitä mielikuvitukseen ja leikkiin.” (perhepäivähoitaja / perhepäivähoitajan ammattitutkinto)

”Ääneen lukemisessa on monia myönteisiä piirteitä; sanavaraston ja mielikuvituksen rikastuttaminen, tiedon saaminen ja uusien juttujen oppiminen ...” (lastentarhanopettaja / kasvatustieteen kandidaatti)

Esimerkeissä korostuu moninaisten kognitiivisten taitojen tukeminen ja kehittäminen lapsille ääneen lukemisen avulla. Vastauksista nousi esiin lasten aktiivisen ja omatoimisen ajattelun ja oppimisen kokonaisvaltainen tukeminen. Nämä taidot kehittyvät usein sosiaalisessa vuorovaikutuksessa.

Sosiaaliin syihin löydettiin kolme osa-aluetta. *Sosiaalisilla taidoilla* (2) vastauksissa tarkoitettiin erityisesti niin sanottujen kaveritaitojen oppimista. *Keskustelutaidoista* (26) löydettiin mainintoja niin keskustelutaitojen (11) ja kuuntelutaitojen (13) kehittymisestä kuin lasten osallisuus- ja vaikuttamismahdollisuuksista (2). *Yhteisöllisyyteen* (27) nähtiin kuuluvaksi maininnat yhteisöllisyydestä itsestään (2), vuorovaikutuksesta ja vuorovaikutteisuudesta (5), läsnäolosta (3), läheisyydestä (7) ja yhteisestä jaetusta hetkestä (7) sekä hellittelyhetkistä (1) ja tutun aikuisen äänen luomasta turvallisuudesta (1).

”Tarinat opettavat, kaveritaitoja, empatiaa ...” (lastentarhanopettaja / kasvatustieteen kandidaatti)

”Kun itse lukee voi keskeyttää lukemisen jos lapsia mietityttää tai keskusteluttaa jokin asia kertomuksessa.” (erityislastentarhanopettaja / kasvatustieteen kandidaatti)

”Lukeminen on usein myös vuorovaikutteista ja ryhmän yhteisöllisyyttä tukevaa.” (lastentarhanopettaja / kasvatustieteen kandidaatti)

Esimerkit painottavat lukemisen yhteisöllisyyttä varhaiskasvatuksessa. Lapsille ääneen lukeminen nähtiin itsessään sosiaaliseen vuorovaikutukseen perustavana toimintana, mutta myös sosiaalisia taitoja rakentavana ja kehittäväenä toiminta-

tana. Lapsille lukemisen yhteisöllisyyteen liittyy vahvasti myös tunteet, sillä ne ovat yksi sosiaalisen vuorovaikutuksen kulmakivi.

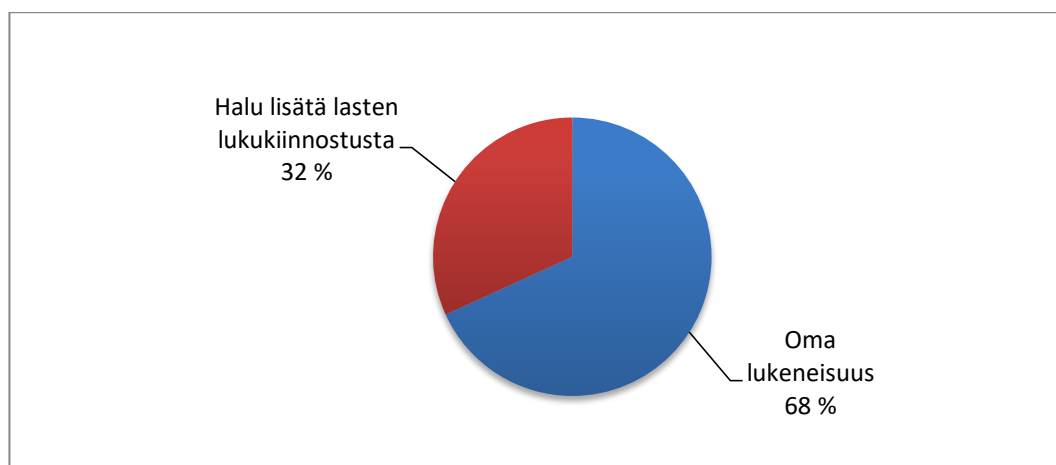
Emotionaalisiin syihin löydettiin neljä osa-aluetta. Ensimmäkin mainittiin *tunnetaitoihin* (17) liittyviä syitä. *Rauhoittumiseen* (40) puolestaan nähtiin kuuluvaksi yleisen tason maininnat rauhoitustilanteista (22), erityisesti päiväunilla rauhoittuminen ja nukahtamisen helpottaminen (12) sekä yhteinen rauhallinen hetki aikuisen kanssa (6). *Asioiden käsittelyllä* (7) vastauksissa tarkoitettiin erilaisten asioiden, etenkin vaikeiden asioiden käsittelyä ja käsittelyn helpottamista. *Tunnelman virittämiseen* (7) nähtiin kuuluvaksi niin tunnelman virittäminen itsessään (2) kuin rentoutuminen (2) ja yhteinen ajankulu (3).

”Ääneen luettaessa lukija voi myös vaikuttaa äänenpainoin tunteisiin ja siten lukeminen toimii tärkeänä osana lasten tunnekasvatusta.” (lastentarhanopettaja / kasvatustieteen kandidaatti)

”Päiväunille rauhoittuessa ´unisatu´, jonka lisäksi lasten halutessa päivän mittaan luetaan myös kirjoja.” (perhepäivähoitaja / lapsi ja perhetyön perustutkinto, lastenohjaaja)

”... vaikeita asioita voi olla helpompi käsitellä kirjojen avulla ...” (lastentarhanopettaja / kasvatustieteen kandidaatti)

Esimerkkien perusteella lapsille ääneen lukeminen liittyy vahvasti etenkin päiväuniaikana rauhoittumiseen. Varhaiskasvattajien kolmanneksi suurin yksittäinen syy lapsille ääneen lukemiselle onkin juuri lasten rauhoittumisen tukeminen erilaisissa tilanteissa (Liite 3). Seuraavaksi avataan aikuislähtöisten syiden sisältöä (Kuvio 4 alla).

KUVIO 4. Varhaiskasvattajien aikuislähtöiset syyt lapsille ääneen lukemiselle.

Omaan lukeneisuuteen liittyviin syihin löydettiin kaksi osa-aluetta. *Lukemisen tärkeys* (22) koostui maininnoista lukemisen tärkeydestä itsessään (8), lukemisen näkemisenä mukavana (11), lukemisen kuulumisesta päiväkodin arkeen (1), kiinnostuksesta lastenkirjallisuutta kohtaan (1) sekä lukuharrastuksesta (1). *Mahdollisuudesta eläytyä ja kehittyä* (8) löydettiin mainintoja oman ääneenlukutaidon kehittymisestä (1), läsnäolosta (1), eläytymisen, äänensävyjen ja persoonallisuuden käyttämisestä lukemisessa (5) sekä uusien asioiden oppimisesta lukemisen kautta (1).

”Koska lapsille ehdottomasti pitää lukea. Se kehittää monia osa-alueita.” (Lastenhoitaja / päivähoitajan tutkinto)

”Koska lukeminen kannattaa aina.” (lastentarhanopettaja / sosionomi amk)

”... äänensävyt tulevat esiin itse lukiessa, oma ääneen lukutaito kehittyy, pystyn muokkaamaan tekstiä juuri lapselle sopivaksi ...” (varhaiskasvatuksen erityisopettaja / kasvatustieteen kandidaatti)

Esimerkit viittaavat siihen, että varhaiskasvattajat pitävät lapsille ääneen lukemista tärkeänä ja molempia osapuolia kehittävänä toimintana. Lapsille ääneen lukeminen nähtiin lisäksi myös viihdyttävänä ja mukavana toimintana. Se, että varhaiskasvattajat pitävät lukemista tärkeänä ja kokevat nauttivansa lukemisesta, lisää heidän haluaan innostaa myös lapsia kirjallisuuden ja lukemisen pariin.

Haluun lisätä lasten lukukiinnostusta löydettiin kolme osa-aluetta. *Kulttuuriperintöön* (6) katsottiin kuuluvaksi se, että itselle on luettu lapsena (2), lukemisen pitäminen tärkeänä kotona lukemisen vähentyessä (2) sekä kulttuuriperinteen siirtäminen ja vanhojen perinteiden ylläpito (2). *Kiinnostuksen kehittämiseen* (4) sisällytettiin tarve ja halu ohjata lapsia kirjallisuuden maailmaan (1), kiinnostuksen kehittäminen etenkin eläytyvän lukemisen avulla (1), lasten päivän rikastuttamisen (1) sekä kirjojen lukemisen lisääntyminen lapsen kasvaessa (1). *Eettisten pohdintojen ja tilannekohtaisuuden* (4) nähtiin sisältävän niin eettisten kysymyksien pohdinnan (1), tilanteen mukaisen toiminnan tukemisen (3).

”Siirrän kulttuuriperinnettä, rikastutan lasten kieltä sekä mielikuvitusta ... miljoona syytä lukea!” (lastenhoitaja, perhepäivähoitaja / kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto, perhepäivähoitajan ammattitutkinto)

”Kiinnostus kirjallisuuteen kehittyy aikuisen eläytyvän lukemisen kautta.” (lastentarhanopettaja / sosionomi amk)

”Koska luettujen tarinoiden kautta voin virittää tunnelman tietynlaiseksi.” (lastentarhanopettaja / sosionomi amk)

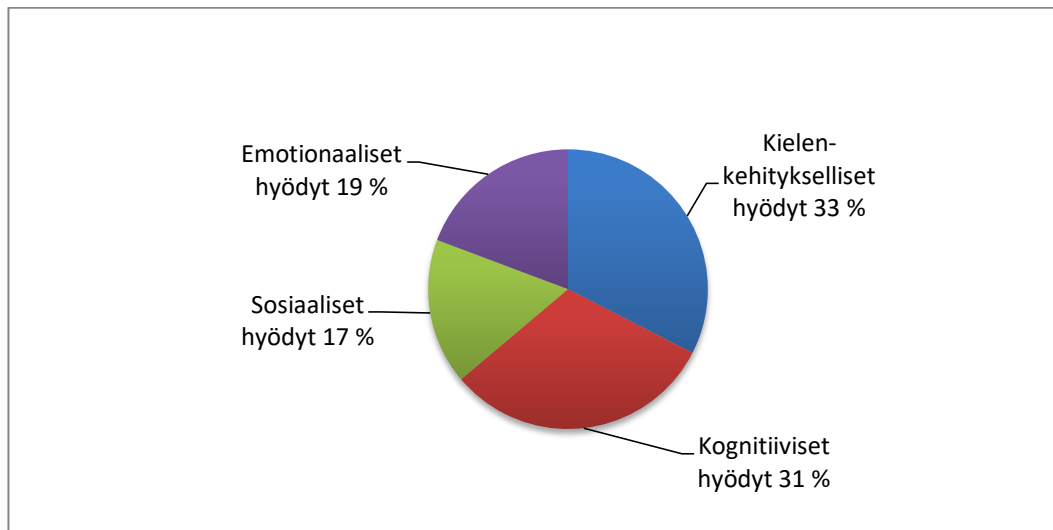
Esimerkit ilmentävät varhaiskasvattajien henkilökohtaisimpia syitä sille, miksi he haluavat ääneen lukemalla lisätä lasten lukukiinnostusta. Kirjallisuus nähdään merkittävänä kulttuuriperintönä, jota halutaan vaalia viemällä sitä eteenpäin uusille sukupolville. Tämä puolestaan heijastaa näkemystä kirjallisuuden ja lukemisen tärkeydestä.

4.2 Lapsille ääneen lukeminen hyödyttää sekä lasta että aikuista

Tässä osiossa tarkastellaan tutkimuksen tuloksia kyselyn kolmannesta osiosta, jossa pohdittiin lapsille ääneen lukemisen hyötyjä. Ensin esitetään tulokset, jotka koskevat vastaajien näkemyksiä ääneen lukemisen hyödyistä lapsille. Toisena esitetään tulokset, jotka koskevat puolestaan vastaajien näkemyksiä ääneen lukemisen hyödyistä heille itselleen.

4.2.1 Lapsille eniten kielenkehityksellisiä ja kognitiivisia hyötyjä

Kaikkien vastaajien mielestä lapset hyötyivät siitä, että heille luetaan ääneen. Tutkimuksessa selvisi, että ääneen lukemisen hyödyt lapselle koostuivat sekä lapsilähtöisiä että aikuislähtöisiä hyötynäkemyksistä (Liite 4). Lapsilähtöisiin hyötyihin (332) sisältyi kielenkehitykselliset hyödyt (108), kognitiiviset hyödyt (104), sosiaaliset hyödyt (56) sekä emotionaaliset hyödyt (64). Aikuislähtöisiin hyötyihin (33) sisältyi kulttuuriset hyödyt (15) sekä yleiset hyödyt (18). Seuraavaksi avataan näiden näkemyksien sisältöä aloittaen lapsilähtöisistä hyötynäkemyksistä (Kuvio 5 alla).

KUVIO 5. Varhaiskasvattajien lapsilähtöiset näkemykset lapsille ääneen lukemisen hyödyistä lapsille.

Kielenkehityksellisiin hyötyihin löydettiin kaksi osa-aluetta. *Puheen ja kielen kehittymiseen* (59) liitettiin maininnat kielellisestä kehityksestä (39), puhumaan oppimisesta (7) ja äännetietoisuuden kehittamisestä (5) sekä kerronnasta (2) ja kielen monipuolisuuden kuulemisesta (6). *Monilukutaidon kehittymiseen* (49) nähtiin kuuluvaksi maininnat sanavaraston (40) ja lukutaidon (4) kehittymisestä sekä kuullunymmärtämisen (3), kuvanlukutaidon (1) ja sanallisten ohjeiden mukaan toimimisen (1) kehittymisestä.

”Kuullun ymmärtäminen, sanaston karttuminen sekä kuvanlukutaidot kehittyvät.” (lastentarhanopettaja, lastenhoitaja / sosiaali- ja terveysalan perustutkinto)

”Kielenkehityksen eri osa-alueiden kehittyminen.” (lastentarhanopettaja / valtiotieteiden maisteri)

”Sanavaraston kartuttaminen & kielen kehityksen tukeminen. Tiedon jakaminen. Kuullun ymmärtäminen.” (perhepäivähoitaja, lähihoitaja / sosiaali- ja terveysalan perustutkinto)

Esimerkit kuvastavat, kuinka varhaiskasvattajat korostavat lapsille ääneen lukemisen kielenkehityksellisiä hyötyjä kokonaisvaltaisesti. Varhaiskasvattajat tunnistavat kielenkehityksen moninaisuuden ja ymmärtävät lapsille ääneen lukemisen vaikutukset näihin kielenkehityksen eri osa-alueisiin. Vaikka kielen-

kehitykselliset hyödyt nähtiin tärkeimpinä, lähes yhtä tärkeinä nähtiin myös kognitiiviset hyödyt.

Kognitiivisiin hyötyihin löydettiin viisi osa-aluetta. Ensinnäkin mainittiin *muistin* (4) kehittymiseen liittyviä syitä. *Ajatteluun* (11) puolestaan katsottiin kuuluvaksi kokonaisvaltaisen luovan ja loogisen ajattelun (5) lisäksi myös ymmärryksen (3) ja maailmankuvan (2) laajeneminen sekä uusien toimintatapojen ja -mallien käsitteleminen (1). *Tarkkaavaisuuteen* (24) liitettiin tarkkaavaisuuden itsensä (1) lisäksi keskittymiskyvyn vahvistuminen (23). *Oppimiseen* (23) nähtiin kuuluvan uusien asioiden oppimisen (11) lisäksi erityisesti tieto- ja teemakirjojen tuomat opit (9) sekä kertomusten sisältämät opetukset (3). *Luovuuteen* (42) nähtiin kuuluvaksi niin mielikuvituksen kehittyminen (39) kuin kertomusten kuulemisen tuottama monipuolisuus, ideat ja ulottuvuudet lasten leikeissä (3).

”... mielikuvitus, kirjasta riippuen esim. kulttuuri, historia jne.” (lastentarhanopettaja / kasvatustieteen kandidaatti)

”Keskittymiskyky kehittyy. Samoin muisti ...” (lastenhoitaja, lähihoitaja / sosiaali- ja terveysalan perustutkinto)

”Mahdollistaa tiedon saannin, uusien juttujen oppimisen ...” (lastentarhanopettaja / kasvatustieteen kandidaatti)

Esimerkit osoittavat lapsille ääneen lukemisen laajojen kognitiivisten vaikutusten ymmärtämistä. Etenkin vaikutukset lasten luovuuteen nähtiin vahvana. Lisäksi tarkkaavaisuus ja oppiminen nähtiin kulkevan vahvasti rinnakkain. Tarkkaavaisuus liittyy vahvasti lapsen rauhoittumiskykyyn, joka puolestaan nousi esille emotionaalisista hyödyistä.

Emotionaalisiin hyötyihin löydettiin neljä osa-aluetta. *Rauhoittumisen* (24) katsottiin sisältävän rauhoittumisen ja rentoutumisen (21) sekä lapsen ja aikuisen yhteisen rauhallisen hetken (3). *Tunnetaitoihin* (24) kuului tunteiden ymmärtämisen, käsittelyn ja ilmaisun (12) lisäksi empatiataidon kehittyminen (3), samaistumisen kokemukset (6) sekä itsesäätelyn kehittyminen (2). *Viihtymiseen* (6) sisällytettiin kirjan huvittavuus (1), eläytyminen ja elämyksellisyys (4) sekä heittäytyvän ja eläytyvän lukijan tarjoama viihdyttävä tilanne (1). *Asioiden käsitte-*

lyyn (10) nähtiin kuuluvan kirjojan opetusten helpottavan asioiden käsittelyä (3) sekä etenkin vaikeiden asioiden käsittelyn helpottamisen (7).

”Kirjoista lapsi oppii lapsentasoisesti erilaisia asioita, esim. tunteiden käsittely, riitojen selvittely.” (lastenhoitaja / sosiaali- ja terveysalan perustutkinto)

”Lapsi voi eläytyä tarinoihin ja käydä läpi vaikeitakin asioita.” (lastentarhanopettaja / kasvatustieteen kandidaatti)

”Se on aikaa jolloin voi vain pysähtyä, rauhoittua ja kuunnella.” (lastenhoitaja, lähihoitaja / sosiaali- ja terveysalan perustutkinto)

Esimerkeistä nousee esiin kirjallisuuden ja lapsille ääneen lukemisen käyttäminen oppimisen moninaisena työvälineenä. Tunteiden käsittely on lasten kanssa haastavaa, jonka vuoksi niiden käsitteleminen kirjallisuuden avulla nähdään lapsille helpompana ja ymmärrettävämpänä. Lisäksi muiden vaikeiden aiheiden käsitteleminen nähdään helpompana. Tunteiden ja vaikeiden asioiden käsittely on vahvasti sosiaalista toimintaa.

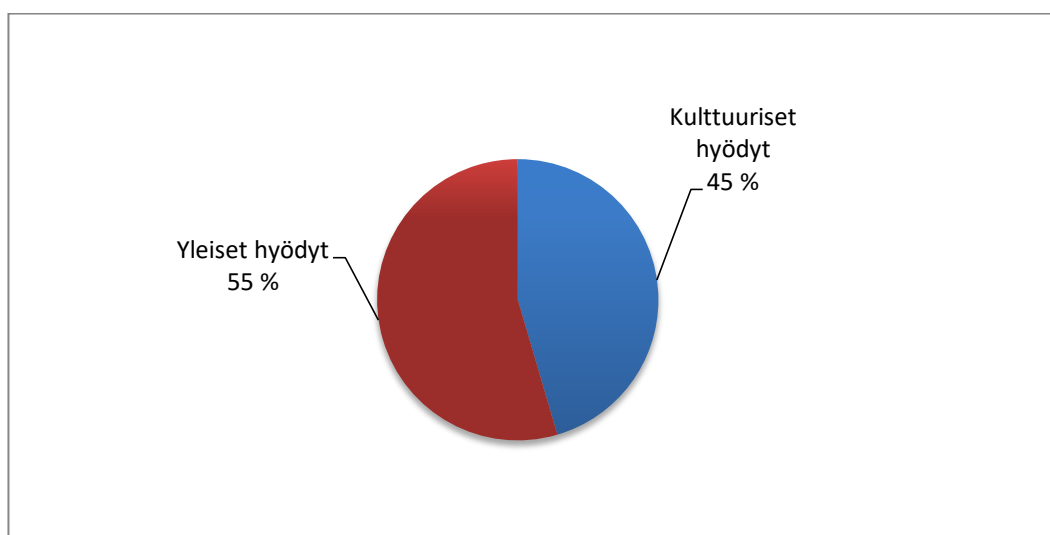
Sosiaalisiin hyötyihin löydettiin neljä osa-alueita. *Sosiaalisiin taitojen* (5) katsottiin kuuluvaksi kaveritaitojen (2) lisäksi myös sosiaalinen kasvatus kertomusten opetusten avulla (3). *Keskustelutaitoihin* (15) sisältyi keskustelutaitojen kehittymisen (3) lisäksi kuuntelutaitojen kehittyminen (10) ja lasten osallisuus (2). *Keskustelu ja pohdinta* (7) puolestaan nähtiin enemmän yhteisöllisen keskustelun näkökulmasta ja siihen katsottiin kuuluvaksi lukemisen jälkeinen keskustelu (1), pysähtyminen kysymysten ja pohdinnan ääreen (4), keskustelu sanojen merkityksestä (1) sekä keskustelu syy-seuraus-suhteista (1). *Yhteisöllisyyteen* (29) sisällytettiin yhdessäolo (9), tilanteiden vuorovaikutteisuus (2), ryhmän välinen vuorovaikutus (1), lasten keskinäinen vuorovaikutus (1), lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus (13), yksilöllinen huomiointi (2) sekä suhteen luominen lapseen (1).

”Harjoitellaan uusia taitoja: sosiaaliset ja kaveritaidot.” (lastentarhanopettaja / kasvatustieteen kandidaatti)

”Kuuntelutaidon kehittyminen, keskustelutaidon kehittyminen.” (varhaiskasvatuksen erityisopettaja / kasvatustieteen kandidaatti)

”Antaa myös mahdollisuuden lapselle osallistua ja olla vuorovaikutuksessa aikuisen kanssa, sekä mukavan kokemuksen yhdessäolosta.” (lastentarhanopettaja / sosionomi amk)

Esimerkit painottavat yhteisöllisyyden vahvistamista ja keskustelutaitojen kehittymistä lapsille ääneen luettaessa ja keskusteltaessa luetusta. Yhdessä keskusteleminen nähtiin tärkeäksi osaksi ääneen lukemisen prosessia. Sen nähtiin vaikuttavat niin lasten keskinäisiin suhteisiin kuin lasten ja varhaiskasvattajien välisiin suhteisiin. Seuraavaksi avataan aikuislähtöisten hyötynäkemyksien sisältöä (Kuvio 6 alla).

KUVIO 6. Varhaiskasvattajien aikuislähtöiset näkemykset lapsille ääneen lukemisen hyödyistä lapsille.

Kulttuuriin hyötyihin löydettiin kolme osa-aluetta. *Kulttuuriperintöön ja sen jakamiseen* (2) sisällytettiin perinnesatujen tekeminen tutuiksi (1) sekä näkemyksen kirjallisuuden tasavertaisuudesta (1). *Kiinnostuksen kehittämiseen* (10) nähtiin kuuluvan kiinnostuksen kehittymisen niin kirjoja, kirjaimia, kertomista ja ilmaisua kohtaan (6), kirjoista nauttimaan oppimisen ja lukemaan tottumisen (2) sekä yleisesti myönteisen suhtautumisen ja arvostuksen kirjallisuutta, kirjoja ja lukemista kohtaan (2). *Eettisiin pohdintoihin ja tilannekohtaisuuteen* (3) katsottiin kuuluvaksi eettinen kasvatus ja taidot kertomusten opetuksien avulla (2) sekä eettisten ja moraalisten tunteiden ja kysymysten pohdinta (1).

”Tasavertaisuutta huipussaan, kirjojen lukemiseen ei tarvita laitteita tai uusimpaa tablettia, kirjastoon voi mennä kuka vaan.” (lastentarhanopettaja / sosionomi amk)

”Kirjallisuuden arvostus ... lapsi oppii nauttimaan kirjoista.” (lastenhoitaja, perhepäivähoitaja / kasvatusta- ja ohjausalan perustutkinto, perhepäivähoitajan ammattitutkinto)

”... eettisten ja moraalisten kysymysten/tunteiden pohdinta.” (lastentarhanopettaja / kasvatustieteen kandidaatti, sosionomi amk)

Esimerkit viittaavat kirjallisuuden arvostamiseen yhteiskunnassa. Kirjastot ja lukeminen nähdään perinteikkäinä ja tasavertaisuutta korostavina asioina, joiden välittäminen lapsille on kuin minkä tahansa tiedon ja taidon välittämistä. Ääneen lukemiseen liitetään vahvasti sosiaalinen ulottuvuus ja kirjan käsittely monin eri tavoin. Näiden hyötyjen lisäksi lapsille ääneen lukemisella katsottiin olevan myös yleisiä hyötyjä.

Yleisiin hyötyihin löydettiin kaksi osa-aluetta. *Yleiseen hyödyllisyyteen* (6) luettiin tutkitusti laaja kehityksellinen hyöty (2), yleisesti ääneen lukemisen lukuisat hyödyt (3) sekä lapsen havainnoinnin väline (1). Lisäksi omaksi alakategoriakseen kerättiin vastaukset, joissa mainittiin vastausten olevan *sama kuin vastaus kysymykseen ”Miksi luet lapsille ääneen”* (12).

”Se on hyvää monelle eri oppimisen alueelle.” (lastenhoitaja / sosiaali- ja terveysalan perustutkinto)

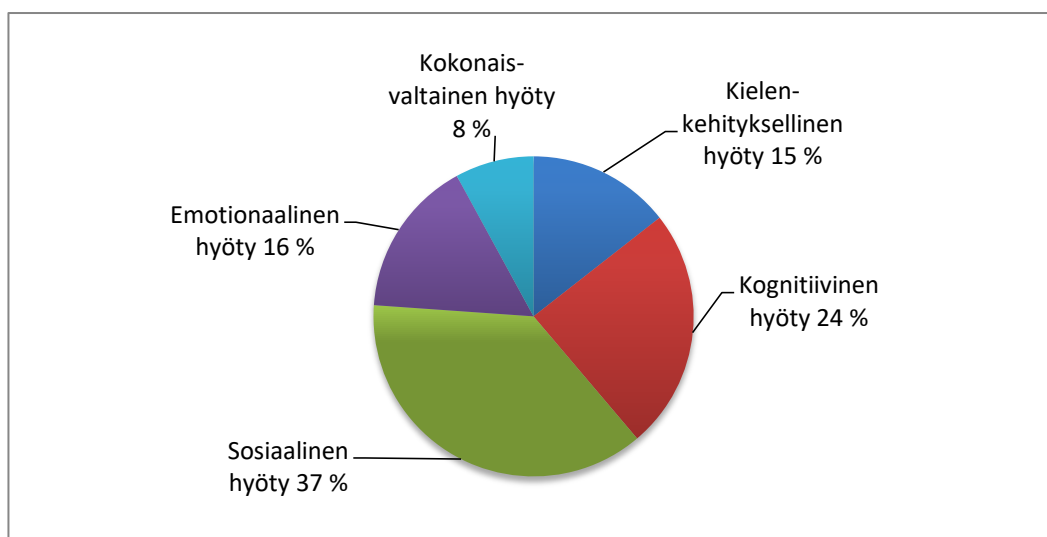
”Se on ihan perusasioita lasten opetuksessa ja kasvatuksessa. Hyvin kehittävää monin tavoin.” (lastentarhanopettaja / Ito opistotutkinto)

”Tähän vastaisin pitkälti samoin kuin aiemmassa kysymyksessä siitä, miksi luen lapsille, eli kaikki siinä mainitut syyt.” (lastenhoitaja, kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja / kasvatusta- ja ohjausalan perustutkinto, kulttuurituottaja amk)

Esimerkit korostavat lapsille ääneen lukemisen olevan yleisesti hyödyksi lapsen oppimiselle ja kasvulle. Vastauksissa nousi esiin luetut ja tutkimuksien tukemat yleiset hyödyt. Lapsille ääneen lukemista pidettiin paikoin itsestään selvänä asiana, joka kuuluu päiväkotiin. Monessa vastauksessa myös viitattiin lapsille ääneen lukemisen hyötyjen lapsille olevan samoja kuin syiden, jonka vuoksi varhaiskasvattajan ylipäätään lukevat lapsille.

4.2.2 Aikuisille eniten sosiaalista ja kognitiivista hyötyä

Lapsille ääneen lukemisesta 94 vastaajaa näki olevan hyötyä myös itselleen. Tutkimuksessa kävi ilmi, että varhaiskasvattajat näkivät ääneen lukemisen hyödyt itselleen samankaltaisina kuin sen hyödyt lapsille (Liite 5). Nämä hyötynäkemykset (201) voitiin jakaa viiteen yläkategoriaan: kielenkehitykselliset hyödyt (29), kognitiiviset hyödyt (49), sosiaaliset hyödyt (75), emotionaaliset hyödyt (32) sekä kokonaisvaltainen hyöty (16). Seuraavaksi avataan näiden hyötynäkemyksien sisältöä (Kuvio 7 alla).

KUVIO 7. Varhaiskasvattajien näkemykset lapsille ääneen lukemisen hyödyistä heille itselleen.

Kielenkehityksellisiin hyötyihin löydettiin kaksi osa-aluetta. *Monilukutaidon kehittymisen* (26) alle katsottiin kuuluvaksi maininnat lukemistaidon ylläpidosta ja kehittämisestä (10), sanavaraston monipuolistumisesta (1), äänen käytön harjoittamisesta (3), ilmeikkäämmästä lukemisesta ja eläytymisestä (9), oman persoonan esiin tuomisesta (1), kuvien ja tarinoiden ihailu (1) sekä itsensä haastaminen kerrontaan panostamalla (1). *Puheen ja kielen kehittymisen* (3) alle sisällytettiin puheen rytmityksen helpottaminen (1), kirjakielen hallussapito (1) sekä oman lukihäiriön voittaminen (1).

”Lukutaito kehittyy, harvoin lukee muulloin ääneen. Lukeminen ilmeikkäämmäksi.” (erityislastentarhanopettaja / kasvatustieteen kandidaatti)

”Opin lukemaan selkeämmin ja hitaammin mitä enemmän luen ääneen.” (lastenhoitaja / lapsi ja perhetyön perustutkinto)

”Minunkin sanavarasto monipuolistuu.” (lastentarhanopettaja, perhepäivähoitaja / varhaiskasvatuksen kandidaatti)

Esimerkeistä ilmenee monipuolisemman lukutaidon omaaminen lapsille ääneen lukemisen ansiosta. Lukutaidon korostettiin kehittyvän läpi elämän ja sen ylläpito nähtiinkin tärkeänä. Kielenkehityksellisiä hyötyjä laajemmin kognitiiviset hyödyt nähtiin kuitenkin tärkeämpinä.

Kognitiivisiin hyötyihin löydettiin kaksi osa-aluetta. *Oppimiseen* (39) liitettiin maininnat uusien asioiden oppimisesta (2), lasten kiinnostuksista ja uusista kirjoista ajan tasalla pysyminen (11) sekä lasten havainnointi, lasten ymmärtäminen ja lapsista oppiminen (26). *Luovuuteen* (10) katsottiin kuuluvaksi havaintojen hyödyntäminen työn suunnittelussa (3), lukemisesta saadut vinkit ja uudet ideat (6) sekä lukemisen motivoiva vaikutus (1).

”Opin uusia asioita ja saan uusia ajatuksia kun lapset kysyvät kirjoihin ja satuihin liittyen.” (lastentarhanopettaja / sosionomi amk)

”Lukemisen aikana ja sen jälkeen syntyvät keskustelut opettavat paljon lapsista.” (lastentarhanopettaja, lastenhoitaja / sosionomi amk)

”Voin ottaa vinkkejä lukemastani.” (päivähoitaja / kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto)

Esimerkeistä painottuu oppiminen ryhmän lapsista sekä heitä ympäröivästä lastenkulttuurista. Lisäksi lapsille ääneen lukemisen nähtiin tuottavan ideoita myös omaan työhön. Lapsiryhmästä oppiminen perustuu pitkälti sosiaaliseen vuorovaikutukseen.

Sosiaalisiin hyötyihin löydettiin kaksi osa-aluetta. *Keskusteluun ja pohdintaan* nähtiin (28) kuuluvaksi lukemisen tuottamat yhteiset keskustelut lasten kanssa (27) sekä lasten ja aikuisten näkemyserojen esille tuonti (1). *Yhteisöllisyyteen* (47) sisällytettiin läheisyys ja lämmin vuorovaikutustilanne (16), itse läheisyyden saaminen (2), yhteisöllisyys ja yhteinen aika (13), yhteinen aika ”eri maailmassa” (2), suhteen vahvistaminen lapseen (13) sekä kiinnostuksen esiin tuominen lapsen maailmaa kohtaan (1).

”Sen lisäksi, että lukeminen on mukavaa ja luo usein hauskan yhteisen hetken, se lisää läheisyyttä ja vuorovaikutteisuutta ohjaajan ja ryhmän välillä tai aikuisen ja lapsen välillä” (lastenhoitaja, kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja / perhepäivähoitajan ammattitutkinto, kulttuurituottaja amk)

”Tutustuu lapseen paremmin, satuhetki rauhoittaa isompaakin porukkaa joten kontaktin luominen lapseen paranee, saa itsekin usein läheisyyttä jos lapsi sylissä tai vierellä kun lukee.” (lastenhoitaja / sosiaali- ja terveysalan perustutkinto)

”Saa olla lasta varten ja lähellä, mutta kuitenkin "eri maailmassa" mikä voi tuoda turvan tuntua aremmalle/ujommalle lapselle.” (perhepäivähoitaja / lapsi ja perhetyön perustutkinto, lastenohjaaja)

Esimerkit osoittavat, että lapsille ääneen lukemisen vahvistavan varhaiskasvattajan yhteisöllistä paikkaa ryhmässä sekä synnyttävän keskustelua ja pohdintaa. Sosiaaliset hyödyt nähtiin kaikkienensa suurimpana hyötynä, mutta lapsille ääneen lukemisella nähtiin olevan paljon myös emotionaalisia hyötyjä varhaiskasvattajille.

Emotionaalisiin hyötyihin löydettiin kaksi osa-aluetta. *Rauhoittumiseen* (19) nähtiin kuuluvaksi mahdollisuus pysähtyä ja rauhoittua (15) sekä rentouttavuus (4). *Viihtymiseen* (13) sisällytettiin lukemisen mukavuus (10) sekä tarinoiden viihdyttävyyden (3).

”Rauhoittuminen keskellä päivää.” (lastenhoitaja, lähihoitaja, ryhmäavustaja / sosiaali- ja terveysalan perustutkinto)

”Tarinat viihdyttävät minuakin.” (lastentarhanopettaja / kasvatustieteen kandidaatti)

”... lukemisen kautta pääsee itsekin eläytymään mielikuvitusmaailmoihin ja voi ihailla kuvia tai hienosti kirjoitettua tarinaa.” (lastentarhanopettaja, päiväkotiyrittäjä / kasvatustieteen maisteri, sosiaaliskasvattaja)

Esimerkkien mukaan lapsille ääneen lukeminen rauhoitti varhaiskasvattajia siinä missä lapsiakin. Ääneen luetut tarinat koettiin viihdyttävinä ja mukavina yhdessäolon hetkinä lasten kanssa. Näiden lisäksi tärkeänä nähtiin tärkeänä saada levittää yleisempää ja kokonaisvaltaisempaa näkemystä lapsille ääneen lukemisen hyödyistä.

Kokonaisvaltaisiin hyötyihin löydettiin kolme osa-aluetta. *Kulttuuriperintöön ja sen jakamiseen* (5) katsottiin kuuluvaksi perinnesatujen lukeminen ja perinteistä kertominen (1), itselle tärkeiden satujen jakaminen (2) sekä hyvän tarinan, ilon ja oppimisen jakaminen (2). *Ilo lasten oppimisesta* (6) koostui siitä, että

saa lapset nauttimaan kirjallisuudesta (2), saa lapset oppimaan uusia asioita (3) sekä siitä, että saa lapset oppimaan uusia sanoja vain lukemalla. *Yleiseen hyödyllisyyteen* (5) sisällytettiin hyödyllisyys itselle kasvattajana (1), yleisesti ottaen paljon hyötyjä (2) sekä lukemisen kannattavuus (2).

”Myös itse voi oppia uusia asioita kirjoista. Lukeminen kannattaa aina.” (lastenohjaaja / sosionomi amk)

”Samalla voi havainnoida lapsia, tarinaan voi eläytyä ja lukeminen kannattaa aina.” (lastenhoitaja / sosiaali- ja terveysalan perustutkinto)

”Saan lapset nauttimaan kirjallisuudesta, saan heidät rauhoittumaan, saan heidät oppimaan uusia asioita, kirjojen avulla pystyn käsittelemään vaikeitakin asioita kuten eroti-lanteet, suru, viha.” (lastenhoitaja / sosiaali- ja terveysalan perustutkinto)

Esimerkeistä selviää, että kirjallisuus ja lukeminen nähtiin tärkeänä kulttuuri-sena perintöjä ja varhaiskasvatus mahdollisuutena pitää sitä näkemystä yllä. Ääneen lukeminen nähtiin hyvänä tilaisuutena opettaa lapsille kirjallista perinnettä samalla kun se vaikuttaa lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen. Vaikka lapsille ääneen lukeminen nähtiin hyödyttävän itseä myös yleisesti ottaen, niin ilo lasten oppimisesta oli kuitenkin suurin asia.

5 POHDINTA

5.1 Tutkimuksen johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää varhaiskasvattajien näkemyksiä lapsille ääneen lukemisen tavoista ja syistä sekä ääneen lukemisen hyödyistä niin lapsille kuin aikuisille. Nämä näkemykset heijastavat myös varhaiskasvattajien näkemyksiä ääneen lukemisen tärkeydestä, joka oli tämän tutkimuksen lähtökohta. Tutkimuskysymykset olivat 1) kuinka varhaiskasvattajat käyttävät lastenkirjallisuutta sekä 2) millaisia hyötyjä lapsille ääneen lukemisella on. Tässä osiossa tutkimuksen tuloksia tarkastellaan suhteessa aiempaan tutkimukseen.

Lastenkirjallisuuden käyttöä ja lapsille ääneen lukemista käsiteltiin ensimmäisenä tutkimuksen tuloksissa. Tähän liittyen selvitettiin myös vastaajien kirjallisuuden käyttöä heidän työpaikoillaan sekä syitä sille, miksi vastaajat lukevat lapsille ääneen. Tutkimuksen mukaan lapsille luetaan päivähoitossa kuukausittain, mutta vain osa lapsista kuulee kertomuksia päivittäin, sillä 63 vastaajaa sadasta kertoi lukevansa lapsille päivittäin. Tämä tulos on samansuuntainen Karvi:n tutkimuksen kanssa, josta ilmeni, että puolet päiväkotien henkilökunnasta kertoi lukevansa lapsille rikasta kieltä sisältävää kirjallisuutta. Myöskään kielellä leikittelyä, loruttelua ja riimittelystä ei käytetty enempää. (Repo ym. 2019, 159, 164.) Karvi:n mukaan päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa tulisikin kehittää kirjallisuuden ja ääneen lukemisen osallisuutta osana kaikkien lasten jokaista varhaiskasvatuspäivää. Tämä tehtävä kuuluu yhdessä niin varhaiskasvatuksen henkilöstölle kuin päiväkotien johtajille. (Repo ym. 2019, 164.)

Tulosta voidaan verrata esimerkiksi erääseen saksalaistutkimukseen (Ehmig 2018), jossa vähintään kerran päivässä alle kolmevuotiaalle lapsilleen luki 40 % saksalaisista vanhemmista ja 2-8-vuotiaille lapsilleen luki 28 % vanhemmista. Vähintään kerran viikossa alle kolmevuotiaalle lapsilleen luki 79 % van-

hemmista ja 2-8-vuotiaille lapsilleen luki 84 %. (Ehmig 2018, 27–28.) Tulokset antavat osviittaa siitä, kuinka saksalaiset varhaiskasvattajat lukevat, sillä tutkimuksen mukaan lapset halusivat vanhempien ja isovanhempien jälkeen varhaiskasvattajien lukevan heille ja vanhempien jälkeen varhaiskasvattajat lukivatkin lapsille eniten (Ehmig 2018, 33–34).

Tässä tutkimuksessa selvisi myös, että varhaiskasvatuksessa aikuiset ja lapset tekevät useimmiten aloitteet lukemisesta tasapuolisesti, sillä vain viisi vastaajaa korosti pelkästään aikuisten aloitetta. Lastenkirjallisuus hankitaan suurilta osin yhdessä muiden varhaiskasvattajien kanssa keskustellen, vaikka lapset pääsevät valintakeskusteluun lähes yhtä suuresti mukaan. Lastenkirjallisuus hankitaan suurimmaksi osaksi hyödyntämällä kirjastoa ja lainakirjoja, mutta päivähoidossa on paljon myös omia lastenkirjoja. Kirjastot tuovat monipuolisen ratkaisun kirjojen hankintaan, sillä ne ovat taloudellisesti helpompia, kuin omien kirjojen hankinta varhaiskasvatukseen (Nurmilaakso 2006, 112). Toisaalta kirjastojen palvelutasoissa on eroja ja niihin panostaminen olisikin tärkeää sekä kirjastoille että varhaiskasvatukselle. Esimerkiksi Nurmilaakson (2006, 112–113) tekemässä tutkimuksessa varhaiskasvattajien kokemukset yhteistyöstä kirjastojen kanssa ovat erittäin vaihtelevia.

Luettua käsitellään päivähoidossa eri tavoin. Joissain paikoissa luettua käsitellään lähinnä keskustellen, kun joissakin paikoissa luetun käsittelemiseen on monia eri tapoja. Keskusteleminen oli kuitenkin selvästi käytetyin keino käsitellä luettua yhdessä. Piirtäminen oli toiseksi suosituin tapa, mutta se tuli reilusti keskustelun perässä. Ero johtunee keskustelun vuorovaikutuksellisuudesta ja merkityksen ymmärtämisestä. Lisäksi maalaamista, askartelua, liikkumista ja draaman keinoja käytettiin joka toisessa päivähoitopaikassa. Myös leikin ja musiikin avulla eri tavoin käsitteleminen nousivat esiin vastauksista. Kaikkea luettua ei kuitenkaan käsitellä, vaan lukeminen saatetaan nähdä puhtaasti ajanvietteenä ja viihdykkeenä. Toisinaan kyse voi olla esimerkiksi päiväunisadusta, jonka tarkoituksena on rauhoitella lapsia. Nurmilaakson (2006, 67, 107) tutkimuksen mukaan luetusta tekstistä ja sen sisällöstä keskustellaan yleisesti yh-

dessä lukemisen jälkeen, mutta etukäteen keskustelua ja kertomukseen johdatelua tapahtuu harvemmin. Karvosen (2005, 27) tutkimuksen mukaan lapsille lukeminen ja luetusta keskusteleminen nähtiin tärkeänä lapsen lukemaan oppimisen tukemisen kannalta, sillä sen luoma vastavuoroinen vuorovaikutus aktivoi lasta käyttämään ja ymmärtämään kieltä paremmin.

Lapsille luettiin sekä lapsi- että aikuislähtöisten syiden vuoksi, mutta suurin painopiste on kuitenkin lasten kokonaisvaltaisen kehityksen tukemisessa. Varhaiskasvattajat lukivat lapsille ääneen kehittääkseen erityisesti lasten kognitiivisia taitoja ja kielenkehitystä. Myös emotionaalisten syiden vuoksi lukeminen oli tärkeää. Näiden lisäksi syitä löytyi niin sosiaalisista syistä ja lasten mielenkiinnosta kuin aikuislähtöisestä omasta lukeneisuudesta ja halusta lisätä lasten lukukiinnostusta. Varhaiskasvattajien syistä lukea lapsille ääneen ei löytynyt merkittäviä tutkimuksia, mutta niitä käsiteltiin useammassakin opinnäytetyössä. Viimevuosien opinnäytetöiden määrä aiheen parista kertonee siitä, että lapsille ääneen lukemisen syistä ja sen hyödyistä on alettu kiinnostua.

Lapsille ääneen lukemisen hyötyjä käsiteltiin toisena tutkimuksen tuloksissa. Tähän liittyivät vastaajien näkemykset ääneen lukemisen hyödyistä lapsille sekä heille itselleen. Tässä tutkimuksessa lapsille ääneen lukemisen nähtiin hyödyttävän sekä lasta että aikuista, vaikka hyötyjen painopisteet poikkeavatkin hieman toisistaan. Jokaisen vastaajan mielestä lapset hyötyvät siitä, että heille luetaan ääneen ja erityisesti hyöty nähtiin kielenkehityksen ja kognitiivisen kehityksen kannalta olennaisena. Myös emotionaaliset ja sosiaaliset hyödyt nähtiin merkittävinä. Tutkimuksen mukaan lähes jokainen vastaaja koki lapsille ääneen lukemisesta olevan hyötyä myös itselleen. Heille suurimmat hyödyt muodostuivat sosiaalisista ja kognitiivisista hyödyistä. Lisäksi emotionaaliset ja kielenkehitykselliset hyödyt nousivat esiin, samoin kokonaisvaltainen hyöty.

Nämä tulokset tukevat sitä, että lapsille ääneen lukeminen on lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle hyödyksi, jonka vuoksi sitä sen tulisi olla osa päiväkodin arkea (Karvonen 2005, 15; Nurmilaakso 2006, 26). Esimerkiksi Nurmilaakson (2006) tutkimuksessa ääneen lukemisen merkitystä pidettiin moninai-

sena lasten erilaisten kehityksen osa-alueiden tukemisessa ja edistämässä. Lapsille ääneen lukeminen tukeekin monia Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2018) sekä Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2014) tavoitteita, kuten kielellisen tietoisuuden ja vuorovaikutuksen edistämistä.

Tutkimuksessa kävi siis ilmi, että varhaiskasvattajat näkivät ääneen lukemisen hyödyt itselleen samankaltaisina kuin sen hyödyt lapsille, vain kielenkehityksessä ja sosiaalisissa hyödyissä oli päinvastaiset tulokset. Varhaiskasvattajien näkemykset lapsille ääneen lukemisen hyödyistä lapsille puolestaan olivat lähes samanlaisia, kuin ne syyt, joiden takia he ylipäätään lukivat lapsille. Toisin sanoen varhaiskasvattajat näkevät ääneen lukemisen tärkeäksi ja hyödylliseksi toiminnaksi sekä lapsille että itselleen. Saksalaisen tutkimuksen mukaan päiväkodissa lapsille ääneen lukemisella nähdään olevan vaikutusta myös niihin koteihin, joissa luetaan vain vähän, sillä moni lapsista puhuu vähintään kerran viikossa päiväkodissa kuullusta kertomuksesta edes hieman kotona päivittäin, suurin osa jopa useasti viikossa (Ehmig 2018, 36).

Opettajien ja vanhempien esimerkki onkin tärkeä, jotta lapset saadaan innostettua lukemaan ja myös säilyttämään innostuksensa kirjallisuutta kohtaan. Kirjaston käyttö ja arkipäiväinen lukeminen antavat lukemisen harrastuneisuuden mallin. (Lerikkanen 2006, 120.) Lukemisen harrastuneisuuden mallia lapset tarvitsevat yhä enemmän, sillä esimerkiksi PISA-tuloksissa on ollut muutoksia. Viimeisimmässä PISA-tutkimuksessa Suomi oli viidenneksi eniten heikennyt maa lukutaidon osalta: vuodesta 2000 vuoteen 2015 PISA-tulosten pistemäärän keskiarvo on laskenut jopa 22 pisteellä (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 37). Meidän tuleekin kyetä innostamaan nuoria lukemaan ja harrastamaan lukemista sitoutuneesti (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 38) sukupuoleen katsomatta, sillä meidän tulisi entisestään kaventaa sukupuolten välistä taito- ja pisteeroa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 49).

Varhaiskasvattajat ja vanhemmat eivät kuitenkaan kykene tähän yksinään, vaan he tarvitsevat tuekseen päiväkodinjohtajia, päättäjiä ja muita ammattihen-

kilöitä moniammatillisen varhaiskasvatusyhteistyön nimissä. Lasten ja aikuisten yhteinen lukuharrastus on kuitenkin lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen ja lapsen tulevaisuuden kannalta hyödyllistä ja tärkeää toimintaa, josta on hyötyä myös aikuiselle. Huomion arvoista on myös se, että parhaimmillaan se on ilmaista, mikäli kirjasto tai kirjastoauto on päivähoitopaikkojen ja kotien ulottuvilla. Tämä lukemisen tasavertaisuus -näkökulma nousi esiin aineistosta, mutta lisäksi esimerkiksi Helovuon (2016) on korostanut kirjaston mahdollistavan kaikkien pääsyn mitä mielikuvituksellisimpiin maailmoihin (Helovuon 2016, 45). Onneksi näyttää siltä, että esimerkiksi kirjastojen lastenkirjojen lainojen määrät ovat noususuunnassa (Kirjastot.fi 2019; Liite 6).

5.2 Tutkimuksen arviointi ja luotettavuus

Tässä osiossa arvioidaan tutkimuksen luotettavuutta ja sen merkittävyyttä. Tutkimuksen toteutumista arvioitaessa pohditaan tutkimuksen *validiteettia* eli onko tutkimuksessa tutkittu sitä, mitä on luvattu sekä *reliabiliteettia* eli tutkimustulosten toistettavuutta (Tuomi & Sarajärvi 2017, 120). Nämä käsitteet ovat peräisin kvantitatiivisesta tutkimuksesta ja ne ovat yleistyneet myös kvalitatiivisen tutkimuksen puolelle. Tuomi ja Sarajärvi (2017, 122–124) esittävät tutkimusraportin arviointiin listan, joiden kohtien tulisi täytyä sekä itsessään että suhteessa toisiinsa. Listalta löytyy a) tutkimuksen kohde ja tarkoitus; b) omat sitoumukset tutkijana tässä tutkimuksessa; c) aineiston keruu; d) tutkimuksen tiedonantajat; e) tutkija-tiedonantaja-suhde; f) tutkimuksen kesto; g) aineiston analyysi; h) tutkimuksen luotettavuus sekä i) tutkimuksen raportointi.

Seuraavaksi pohditaan, miten edellä mainitut kohdat täyttyivät tässä tutkimuksessa. *Tutkimuksen kohteena* on lapsille ääneen lukemisen arvostus ja tarkoituksena oli selvittää varhaiskasvattajien näkemyksiä aiheesta. Tutkimuksen kohde ja tarkoitus oli määritelty tarkkaan jo tutkimuksen alussa, mutta prosessin edetessä, sekä tutkimuksen kohdetta että tarkoitusta tarkennettiin. *Tutkijan omat sitoumukset* tutkijana liittyvät ennen kaikkea hyviin tutkimuskäytänteisiin

ja tutkimuksen kohteen näkyväksi tekemiseen. *Aineiston keruu* tapahtui kohdennetulle ryhmälle jaetulla sähköisellä kyselylomakkeella. Tämän tavan haasteet olivat tiedossa, mutta suurimmaksi ongelmaksi muotoutui kyselyn julkaisemisen ajoitus sekä vastaajien innokkuus. Kyselyn olisi voinut julkaista myöhemmin, sillä ilmeisesti innokkaita vastaajia olisi riittänyt. Näin ollen olisi ollut enemmän aikaa pohtia kyselyn muotoilua selkeämmäksi ja yksiselitteisemmäksi, sisältää enemmän lopullista tutkimusta vastaavaksi sekä testata kysely ulkopuolisella ryhmällä, joka ei ole seurannut tutkimusprosessia alusta alkaen minimoiden näin ennakkotietojen vaikutus kyselyn ymmärrettävyyteen. Tosin tutkimuksen alussa ei osattu arvioida, että tutkimuksen teko venyisi, jonka vuoksi kyselyn lähettämisaikajankohta on oikeutettu, sillä se oli sopivassa kohtaa alkuperäisen aikataulun puitteissa.

Tutkimuksen tiedonantajina toimi sata varhaiskasvattajaa, jotka olivat vapaaehtoisesti ja itsenäisesti vastanneet sähköiseen kyselylomakkeeseen. Tiedonantajien luotettavuutta on pohdittu erikseen, sillä sähköisessä kyselyssä on aina riskinsä. *Tutkija-tiedonantaja-suhdetta* ei tässä tutkimuksessa varsinaisesti kehittynyt, sillä tutkija ei ollut yhteydessä tiedonantajien kanssa. Ainoa suhde, joka heidän välilleen muodostuu, on siinä, kun tiedonantajien vastauksien pohditaan, kategorisoidaan ja niistä tehdään päätelmiä. On kuitenkin nostettava esille, että tässä tutkimuksessa saadut tulokset ovat varhaiskasvattajien yksittäisiä näkemyksiä, jotka nähdään jokainen erikseen sellaisenaan arvokkaana. Tämän vuoksi tulosten yleistettävyyden on tässä tutkimuksessa väärä näkökulma.

Tutkimuksen keston kohdalla voidaan pohtia sitä, kuinka paljon tutkimuksen viivästyminen vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin ja raportointiin. Onko sillä positiivisia vai negatiivisia vaikutuksia? Tämän tutkimuksen viivästyminen johti siihen, että tutkimusta voitiin tehdä aiempaa tarkemmin ja entistä energisemmin. Tämä on varmasti vaikuttanut ainakin tutkimuksen tarkkuuteen. *Aineiston analyysivaihe* oli tämän tutkielman hankalin vaihe. Sekä analyysitapojen pohtiminen että itse analyysin tekeminen olivat työläitä ja aikaa vieviä. Tämä johtui osin siitä, että tutkimus haluttiin toteuttaa tarkkaan sekä toisaalta osin

myös siitä, että isojen tekstimassojen, värikoodien ja numeroiden kanssa työskenteleminen oli haastavaa.

Tutkimuksen luotettavuutta pohdittiin jo ennen tutkimuksen tekemistä ja myös eettiset kysymykset otettiin tarkasti huomioon tutkimuksessa. Luotettavuuteen on vaikutettu huolellisella työllä, perehtymisellä ja tarkalla raportoinnilla. Tutkimuksen raportointi on ollut koko tutkimusprosessin ajan tarkkaa ja yksityiskohtaista. Tutkimuksen kaikki yksityiskohdat on tuotu lukijalle näkyviin. Kokonaisuudessaan tutkimus on toteutettu tarkasti ohjeita ja hyviä tutkimuskäytäntöjä noudattaen. Tutkimuksesta on muotoutunut toimiva kokonaisuus, jossa jokainen osa tukee toistaan.

5.3 Hyödyllisyys ja jatkotutkimusmahdollisuudet

Tässä osiossa pohditaan tutkimuksen tulosten hyödynnettävyyttä sekä mahdollisia jatkotutkimuksia ja sen haasteita. Tuloksia tullaan hyödyntämään ainakin varhaiskasvatustieteen pro-gradu-tutkielmassa tulevina vuosina. Sekä tämän tutkimuksen että pro-gradu-tutkimuksen tuloksia tullaan hyödyntämään myös tekeillä olevassa pedagogisessa lastenkirjassa. Sen lisäksi, että tuloksia tullaan soveltamaan käytäntöön, herätti tämä tutkimus itsessään paljon uusia jatkotutkimusmahdollisuuksia.

Yhtenä jatkotutkimusmahdollisuutena ovat *lukemisen ympäristöt ja sen tilat*, jota todennäköisesti tutkitaan enemmän tulevassa pro-gradu-tutkielmassa. Suomessa tulisi kiinnittää huomiota lasten lukemisympäristöihin ja lukutilanteisiin. Saksalaistutkimuksen mukaan alle kolmannes lapsista oli sitä mieltä, että ”ikävoin syleilyä” ja ”usein en voi keskittyä kunnolla, koska on liikaa meneillään” (Ehmig 2018, 35). Vaikka vastaajista alle 40 % oli 5-6-vuotiaita, nämä tulokset ovat silti peilattavissa päiväkotiin ja suomalaiseen varhaiskasvatusympäristöön. Parhaimmillaan sellainen ympäristö, jossa käytetään monipuolista ja rikasta kieltä, edistää lapsen kognitiivista kehitystä, käsitteenmuodostusta, ajattelua ja akateemisten taitojen oppimista (Repo ym. 2019, 159).

Toinen jatkotutkimusmahdollisuus on *varhaiskasvattajina toimivien henkilöiden koulutuksen vaikutus lapsille ääneen lukemiseen liittyviin näkemyksiin* ja myös yleisemmin. Tässä tutkimuksessa asiaa ei voitu pohtia tutkimuksen laajuuden vuoksi, vaikka tutkimus herättikin mielenkiinnon aihetta kohtaan. Kolmas jatkotutkimusmahdollisuus on *eri sukupuolta edustavien varhaiskasvattajien näkemykset tutkittavasta ilmiöstä*. Tässä tutkimuksessa kyselyyn ei vastannut ainoatakaan miestä, joka sinänsä ei ole yllättävää, sillä alalla ei ole paljon miehiä. Siitä huolimatta tai juuri sen vuoksi olisi ollut mielenkiintoista ja toisaalta jopa erittäin hyödyllistä saada tietää myös miesten näkökulmaa asiaan. Aiemmin mainittiin sukupuolten välisen piste-eron kaventumisesta PISA-tutkimuksessa, jonka parantamiseksi edelleen miesten näkökulmia lukemiseen ja kirjallisuuteen tulisi tarkastella entistä tarkemmin.

Nämä jatkotutkimusmahdollisuudet ovat vain muutamia esimerkkejä siitä, mihin suuntaan tämän aiheen kanssa voidaan edetä. Lapsille ääneen lukemista tulisi ja tulee tutkia tulevina vuosina sekä näistä että monista muista näkökulmista. Aihetta tulee tarkastella mahdollisimman laajasti vähintään lasten, vanhempien ja varhaiskasvattajien näkökulmista. On tärkeää tarkastella aiheen eri ulottuvuuksia, jotta saamme mahdollisimman laajan kuvan lapsille ääneen lukemisen nykytilanteesta ja lukemisen tilasta ylipäätään. Kuten Lukukeskuksen Lue lapselle -hankkeen sivuilla sanotaan: ”Pohja lukemiskulttuurille ja lukutaidolle luodaan jo varhaislapsuudessa” (Lukukeskus 2019).

”Lapselle lukeminen on paras sijoitus tulevaisuuteen” (Lukukeskus 2019).

LÄHTEET

- Ahvenjärvi, K. & Kirstinä, L. 2013. Kirjallisuuden opetuksen käsikirja. E-kirja. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Ehmig, S. C. 2018. Reading aloud. Every child's basic need and a very rewarding investment. Research results on the value of reading aloud for the future of children. Esitelmä Goethe Institutin ja Lukukeskuksen Lue lapselle -seminaarissa 24.1. Helsingissä. Viitattu 9.9.2019.
http://lukukeskus.fi/wp-content/uploads//2018/01/Helsinki_20180124_reading-aloud_Simone_Ehmig.pptx
- Heikka, J., Hujala, E. & Turja, L. 2009. Arvioinnista opiksi. Havainnointi, arviointi ja suunnittelu varhaispedagogiikassa. Vantaa: Printel.
- Heikkilä-Halttunen, P. 2015. Lue lapselle! Opas lasten kirjallisuuskasvatukseen. Lastenkirjainstituutin julkaisuja 33. Jyväskylä: Atena kustannus.
- Helovuo, M. 2016. 100 syytä lukea. Lukukipinän sytytyskirja. Helsinki: BTJ Finland.
- Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. 15.–16., osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Jyväskylän yliopisto 2019. Luku- ja kaverikoirat opetuksessa. Julkaistu 26.06.2019. Viitattu 22.8.2019.
<https://movi.jyu.fi/fi/kehittamistyo/knowhau>
- Karlsson, L. 1999. Saduttamalla lasten kulttuuriin. Verkostotyön tuloksia Kuperkeikkakakyydissä. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus STAKES. Raportteja 241.
- Karlsson, L. 2003. Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Karvonen, P. 2005. Päiväkotilasten lukuleikit. Lukutaidon ja lukemistietoisuuden kehittyminen interventiotutkimuksessa. Väitöskirja. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 270.
- Kajannes, K. 2000. Ihminen, kieli ja kognitio. Teoksessa K. Kajannes & L. Kirstinä (toim.) Kirjallisuus, kieli ja kognitio. Kognitiivisuudesta kirjallisuuden- ja kielentutkimuksessa. Helsinki: Helsinki University Press, 9-22.

- Kennelliitto 2019. Lukukoirat. Viitattu 22.8.2019.
<https://www.kennelliitto.fi/koirat/lukukoirat>
- Kirjastot.fi 2019. Suomen yleisten kirjastojen tilastot. Viitattu 18.8.2019.
<https://tilastot.kirjastot.fi/?orgs=1&years=1999,2000,2001,2002,2003,2004,2005,2006,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014,2015,2016,2017,2018&stats=39,41&x=y#results>
- Kirstinä, L. 2001. Odysseus tekstien merellä. Teoksessa T. Korolainen (toim.) Kirjaseikkailu. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden opas. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 15–22.
- Korolainen, T. 2001. Tuulen sello soittaa jo. Runo hengittää maailman tahdissa. Teoksessa T. Korolainen (toim.) Kirjaseikkailu. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden opas. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 89–105.
- Kuula, A. 2013 Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Leppänen, U. 2006. Development of literacy in kindergarten and primary school. Väitöskirja. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 289.
- Lerkkanen, M.-K. 2006. Lukemaan oppiminen ja opettaminen esi- ja alkuopetuksessa. Helsinki: WSOY.
- Liutta, A. 2011. "Ope lue se uusiksi!" Narratiivisen eettisen kasvatuksen perusteita erityisesti hyve-eettisestä näkökulmasta. Väitöskirja. Acta Electronica Universitatis Tamperensis 1122.
- Lukukeskus 2019. Lue lapselle. Viitattu 20.11.2019. <https://luelapselle.fi>
- Mäkelä, M.-L. 2001. Kirjavinkkareilta kassiklassikoita. Lukuharrastus viriää yhteistyöstä. Teoksessa T. Korolainen (toim.) Kirjaseikkailu. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden opas. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 23–38.
- Niklas, F., Cohrsen, C. & Tayler, C. 2016. The sooner, the better: early reading to children. SAGE Open, October-December 2016: 1–11.
- Nurmilaakso, M. 2006. Lukemisen alkeita päiväkodissa. Lastentarhanopettaja ja alkava kuusivuotias lukija. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, käyttäytymistieteellinen tiedekunta, soveltavan kasvatustieteen laitos, tutkimuksia 267.
- Opetushallitus 2014. Esiopetussuunnitelman perusteet 2014. Viitattu 30.1.2019.
https://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Opetushallitus 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Viitattu 30.1.2019.

https://www.oph.fi/download/195244_Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet19.12.2018.pdf

- Peltomaa, K. 2014. "Opinkohan mä lukemaan?" Lukivaikeuksien tunnistaminen ja kuntouttaminen alkuopetusvaiheessa. Väitöskirja. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 487.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016. PISA 15 - ensituloksia. Huipulla pudotuksesta huolimatta. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:41. Viitattu 11.9.2019.
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79052/okm41.pdf>
- Repo, L., Paananen, M., Eskelinen, M., Mattila, V., Lerkkanen, M.-K., Gammelgård, L., Ulvinen, J., Marjanen, J., Kivistö, A. & Hjelt, H. 2019. Varhaiskasvatuksen laatu arjessa - Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Arviointiraportti. Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, julkaisut 15:2019.
- Sarmavuori, K. 2011. Opi ja ohjaa lukemista. Helsinki: Avain.
- Savolainen, I. 2014. Lukemisen vaara ja vapaus. Suhtautuminen lasten lukemisharrastukseen Kirjastolehdessä 1940–1950-luvulla. Viitattu 19.8.2019.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201505201450>
- Seppälä, M. 2019. Lukukoira auttaa lukemaan opettelevaa ja nyt myös yliopiston opiskelijaa. Julkaistu 14.11.2018. Viitattu 22.8.2019.
<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2018/11/14/lukukoira-auttaa-lukemaan-opettelevaa-ja-nyt-myos-yliopiston-opiskelijaa>
- Silinskas, G. 2012. Parental involvement and children's academic skills. Väitöskirja. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 436.
- Tornéus, M. 1991. Löytöretki kieleen. Helsinki: VAPK-kustannus.
- Trelease, J. 2009. A dozen don'ts to remember when reading aloud. Viitattu 19.8.2019. <http://www.trelease-on-reading.com/12-read-aloud-DONTS.pdf>
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2017. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. E-kirja. Helsinki: Tammi.
- Unicef 2019. YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989. 1 osa 1 artikla. Viitattu 5.3.2019. https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf
- Voimatassu 2019. Lukukoirakerho. Viitattu 22.8.2019.
<https://voimatassu.fi/kerhotoiminta/>

LIITTEET

Liite 1. YLE.fi:n lukemiseen liittyviä uutisotsikoita vuosilta 2012–2019

Karvakorvalle lukeminen on rentoa puuhaa

Kirjastokoirista on saatu hyviä kokemuksia Kaarinassa. Koira on lukutaitoa haukkumaton kuuntelija, jolle tarinoita ei lukihäiriönsenkään tarvitse jännittää. Koiranviran tarkoituksena onkin innostaa lukuharrastuksen pariin alakoululäisiä lapsia, etenkin poikia.

Katso 24.1.2012 klo 11:44 | päivitetty 15.4.2012 klo 20:21

Satu rauhoittaa aikuisenkin

Sadut sopivat kaiken ikäisille ja niiden lukeminen rauhoittaa, sanoo satusetä Jarmo Kokkonen. Nyt Kokkonen järjestää satusunteja aikuisille.

Kulttuuri 25.11.2012 klo 07:20 | päivitetty 23.11.2012 klo 16:42

Omaksi iloksi lukeminen vähentyy - Seuraus näkyy Pisa-vertailussa

Tyttöjen usko omaiin tietotekniikkaitoihin on kaikonnut. Erot poikien ja tyttöjen lukutaidossa ovat edelleen suuria, vaikka entistä harvempi tyttö lukee huvikseen.

Katso 14.3.2014 klo 16:00

Lukeminen on häviämässä kilpailun lasten vapaa-ajasta

Suomen kirjastoissa on huomattu, että lasten lukuinnostus on laskenut. Tästä syystä myös lapsille ja nuorille suunnattuja kirjoja lainataan entistä vähemmän. Innokkaita lukijoita kuitenkin riittää edelleen ja nuorille kustannetaan paljon laadukasta kirjallisuutta.

Kulttuuri 10.7.2014 klo 16:18 | päivitetty 10.7.2014 klo 16:18

Kirjoja lukenut teini osaa jopa 70 000 sanaa – Nuori, joka ei lue, 15 000 sanaa

Suomalaislapset lukevat koko ajan vähemmän ja ilottomammin. Sanavarasto surkastuu: omalla ajallaan lukeva 17-vuotias hallitsee 50 000–70 000 sanaa, nuori, joka ei lue, vain runsaat 15 000. Alle puolet yli kymmenvuotiaista lukee kirjoja vähintään kerran viikossa. Tutkittu tieto lukuhaluun katoamisesta on niukkaa ja repaleista. Ilmeisin syyppää ei ehkä olekaan se lukutaidon pahin vihollinen.

Kulttuuri 3.3.2016 klo 13:58 | päivitetty 4.3.2016 klo 14:38

Lehmälle lukeminen on kiitollista hommaa – "Ei haittaa yhtään, jos tulee virheitä"

Maskulaisella maatilalla on alettu lukea tarinoita lehmille. Lukijan ja lehmän kohtaamisen toivotaan lisäävän nuorten lukuinnostusta.

Katso 11.7.2016 klo 20:00 | päivitetty 11.7.2016 klo 20:40

Erityisopettaja: Ennen lukutestin huono tulos kertoi lukihäiriöstä, nyt siitä ettei lukeminen maistu

Yläkoululaiset pärjäävät joka vuosi heikemmin lukutesteissä. Erityisopettaja huutaa vanhempia apuun.

Lukutaito 10.10.2016 klo 18:09 | päivitetty 11.10.2016 klo 09:24

Tutkija: Lapselle kannattaa lukea ääneen – Vanhemmat unohtamassa perusasian

Lasten ja nuorten kirjallisuuden tutkija ja kriitikko Päivi Heikkilä-Halttunen epäilee, että vanhempien käsitys lapsille ääneen lukemisen tärkeydestä on hapertunut. Tällä hetkellä vain neljäsosa vanhemmista lukee lapsilleen ääneen päivittäin.

Kulttuuri 14.10.2016 klo 06:00 | päivitetty 14.10.2016 klo 08:32

Aleksis Salusjärven kolumni: Lukeminen ei ole hauskaa, se on eloonjäämistaito

Jos lukutaitoa markkinoidaan peikostaan sen tuoman ilon kautta, jätetään lopullisesti rannalle nuoret miehet, joita neni kirjassa kyyhöttäminen ei vain kiinnosta, kirjoittaa Aleksis Salusjärvi.

Lukutaito 31.1.2017 klo 07:09 | päivitetty 31.1.2017 klo 08:58

Suomalaisvanhemmat lukevat lapsilleen liian vähän – enempi lukeminen ehkäisis koulukiusaamista, antaisi pidemmät unet ja tekisi teinistä paremman keskustelijan

Lapselle lukemisen tärkeydestä keskusteltiin tiistaina Ylen aamu-tv:ssä.

Lukeminen 17.10.2017 klo 08:51 | päivitetty 17.10.2017 klo 09:27

Ylen aamu-tv: Lue lapsellesi

Miten lapsen saisi lukemaan enemmän? Kirjailija Roope Lipasti antaa 5 vinkkiä

Joulukuussa Anni Polva -palkinnon saanut Roope Lipasti tietää, miten lapsi houkutellessaan lukemaan.

Lukeminen 17.12.2017 klo 14:02

Tutkija kehottaa: Lapsille lukeminen kannattaa aloittaa jo vauvaiässä

Yhteiset lukuhetket kehittävät jo pienen vauvan puheen ja kielen oppimista.

Lukeminen 6.2.2019 klo 08:30

Kannattaako kirja ahmia silmillä vai korvilla? Äänikirjat vähentävät stressiä ja ovat näppäriä, mutta toisinaan kannattaa myös pysähtyä lukemaan

Monet lukemisen hyödyt saavuttaa myös kirjoja kuuntelemalla. Aivotutkija Minna Huotilaisen mukaan tärkeintä on, että pitää pitkän kertomuksen mukana arjessa tavalla tai toisella.

Äänikirjat 31.8.2018 klo 05:45

Laaja tutkimus: Kodin täysi kirjajhylly antaa lapselle elinikäistä etua

Lapsen ei tarvitse vielä osata lukea hyötyäkseen kotikirjastosta. Ratkaisevaa näyttää olevan, että kirjoista tulee osa normaalia elämää.

Kirjallisuus 15.10.2018 klo 08:00 | päivitetty 16.10.2018 klo 18:23

Nyt olisi korkea aika näyttää lapsille esimerkkiä ja lukea itse: "Se on maailman tärkein asia"

Suomi on ollut lukumaa, mutta nyt etenkin poikien lukutaito uhkaa lissähtää. Digimaailman houkuttimet eivät riitä sellytykseksi.

Lukutaito 27.10.2019 klo 11:30

Isä! Ota kirja käteesi, niin poikasi innostuu lukemisesta – Säännöllisen iltasadun lukeminen voi vaikuttaa merkittävästi lapsen tulevaisuuteen

Lasten ja nuorten sekä erityisesti poikien lukemattomuuden ratkaisemiseksi on alettu nyt etsiä uudenlaisia keinoja. Poikien maailmasta haetaan uusia lukemiseen innostavia esikuvia.

Lukutaito 2.12.2018 klo 07:45 | päivitetty 4.12.2018 klo 13:49

"Lukeminen ei ole rangaistus!" – näillä 10 keinolla suomalaiset saavat lapsensa lukemaan

Vanhemmat koettavat kannustaa lapsia kirjojen ääreen monin keinoin.

Lukeminen 29.3.2019 klo 15:30

Nuorten lukuharrastus jakautuu yhä voimakkaammin Suomessa – osa koululaisista ahmii kirjoja, osaa lukeminen ahdistaa

Opettajan mukaan lukutaito ja lukeminen ovat avain yhdenvertaiseen osallistumiseen yhteiskunnassa.

Lukeminen 26.4.2019 klo 11:30

Kirjastoissa on pitkästä aikaa toiveikas olo – tukea tulee nyt monelta suunnalta: "Toivottavasti saadaan kaikki lupaukset lunastettua"

Kehittämistyötä tehdään monella rintamalla ja uusi hallituksen korostaa kirjastojen merkitystä.

Kirjasto 10.6.2019 klo 18:30

Miten saada lapset kiinnostumaan kirjoista? Riina ja Sami Kaarlan kirjasarja houkuttelee eläinrakkaudella ja nörtteilyllä

Lasten ja nuorten kirjat täytyy suunnitella huolella, jotta mahdollisimman laaja lukijakunta saataisiin tarttumaan kirjaan. Riina ja Sami Kaarlan uudessa kirjasarjassa on lemmeikkäjä, robotteja ja koodaamista.

Luontokirjallisuus 12.8.2019 klo 20:24

Liite 2. Kyselylomake, sivu 1/8

Kysely lastenkirjallisuuden käytöstä varhaiskasvatuksessa

Tervetuloa vastaamaan varhaiskasvattajille suunnattuun kyselyyn koskien lastenkirjallisuuden käyttöä varhaiskasvatuksessa!

Kyselyyn vastaaminen edellyttää, että työskentelet tai olet työskennellyt lasten kanssa ja omaat varhaiskasvatuksen tehtäviin hyväksyttävän tutkinnon. Iällä, sukupuolella, työkokemuksella tai tehtävänimikkeellä ei ole väliä, mutta osaa näistä kysytään taustatiedoissa.

Tämä kysely on osa varhaiskasvatustieteen kandidaatintutkielmaani Jyväskylän yliopistossa. Tutkielmani aiheena on lastenkirjallisuuden lukemisen tärkeys eli se, miksi lapsille tulisi lukea ääneen. Kyselyn kysymykset käsittelevät siis lapsille ääneen lukemista, lukemisen merkityksiä sekä lastenkirjan piirteitä. Lastenkirja voi tässä tapauksessa olla mikä tahansa lapsille luettava kirja, eikä sen pituudella, kuvamäärällä tai kohdeikäällä ei ole merkitystä.

Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista eikä sido sinua mihinkään. Vastaaminen tapahtuu nimettömänä, joten yksittäisiä vastaajia ei voida tunnistaa. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, mutta ne säilytetään mahdollista pro gradu -tutkielmaa varten.

Kysely kestää noin 15–20 minuuttia. Voit keskeyttää kyselyn ja jatkaa vastaamista myöhemmin keskeytä-painikkeen avulla. Kyselyyn voi vastata vain kerran. Valitse vaihtoehdoista parhaiten omaa tilannettasi ja omia näkemyksiäsi vastaavat vaihtoehdot. Kysely sisältää erityyppisiä kysymyksiä, joten ole hyvä ja lue tarkkaan jokainen kysymys ja niiden alla olevat ohjeet.

Vastaathan kyselyyn mahdollisimman pian, kuitenkin 30.6.2018 mennessä.

Mikäli sinulla on jotain kysyttävää tutkielmastani, ota rohkeasti yhteyttä:
 Krista-Marianne Pellinen
 krista.m.pellinen@student.jyu.fi

Tässä osiossa kysytään taustatietoja vastausten jäsentelyä varten.

Sukupuolesi?*

- Nainen
- Mies
- En halua sanoa

Liite 2. Kyselylomake, sivu 2/8

Tutkintonimikkeesi?*

Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Kasvatustieteen kandidaatti
- Kasvatustieteen maisteri
- Sosionomi (AMK)
- Kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto
- Perhepäivähoitajan ammattitutkinto
- Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto
- Joku muu, mikä? _____

Nykyinen tai aiempi tehtävänimikkeesi?*

Voit tarvittaessa valita useamman vaihtoehdon.

- Lastentarhanopettaja
- Erityislastentarhanopettaja
- Lastenhoitaja
- Perhepäivähoitaja
- Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja
- Lähihoitaja
- Sosiaali-ohjaaja
- Päiväkodin johtaja
- Joku muu, mikä? _____

Tässä osiossa kartoitetaan lastenkirjallisuuden käyttöä ja lapsille ääneen lukemista.

Onko päiväkodissanne / hoitopaikassanne lastenkirjallisuutta?*

- Kyllä
- Ei

Liite 2. Kyselylomake, sivu 3/8

Miten hankitte lastenkirjallisuutta? *

	Kyllä	Ei
Keskustellaanko kirjavalinnoista aikuisten kesken?	☐	☐
Keskustellaanko kirjavalinnoista lasten kanssa?	☐	☐
Ovatko kirjat omia?	☐	☐
Ovatko kirjat lainakirjoja?	☐	☐

Miksi lastenkirjallisuutta ei ole? *

Luetko lapsille ääneen? *

- Kyllä
 En

Miksi luet lapsille ääneen? *

Kuinka usein luet lapsille ääneen? *

Valitse se väittämistä, joka kuvaa parhaiten ääneen lukemisen määrää. 1 = en koskaan, 2 = harvemmin kuin kerran kuukaudessa, 3 = muutaman kerran kuukaudessa, 4 = muutaman kerran viikossa, 5 = päivittäin.

1 2 3 4 5

En koskaan Päivittäin

Liite 2. Kyselylomake, sivu 4/8

Kuka tekee aloitteen lukemisesta?*

- Lapsi
 Aikuinen
 Molemmat

Miten käsittelette luettua?*

- Keskustellen
 Piirtäen
 Maalaten
 Askarrellen
 Liikkuen
 Draaman keinoin
 Emme käsittele lainkaan
 Muuten, miten? _____

Miksi et lue lapsille ääneen?*

Tässä osiossa kartoitetaan sitä, minkälaisia hyötyjä ääneen lukemisella nähdään olevan.

Onko ääneen lukemisesta mielestäsi hyötyä lapselle?*

- Kyllä
 Ei

Liite 2. Kyselylomake, sivu 5/8

Mitä hyötyä siitä on mielestäsi lapsille, että heille luetaan ääneen? *

Onko ääneen lukemisesta mielestäsi hyötyä sinulle itsellesi? *

- Kyllä
- Ei

Mitä hyötyä siitä on mielestäsi sinulle itsellesi, että luet lapsille ääneen? *

Tässä osiossa selvitetään, minkälaisista aiheista lapsille luetaan ja haluttaisiin lukea.

Minkälaisista aiheista luet USEIN lapsille? *

(Esimerkiksi hyvät tavat, arjen askareet, ystävyys, monikulttuurisuus, tasa-arvo, vanhempien ero, läheisen kuolema.)

Liite 2. Kyselylomake, sivu 6/8

Minkälaisista aiheista luet HARVOIN lapsille? *

(Esimerkiksi hyvät tavat, arjen askareet, ystävyys, monikulttuurisuus, tasa-arvo, vanhempien ero, läheisen kuolema.)

Minkälaisista aiheista HALUAISIT lukea lapsille? *

(Esimerkiksi hyvät tavat, arjen askareet, ystävyys, monikulttuurisuus, tasa-arvo, vanhempien ero, läheisen kuolema.)

Tässä osiossa selvitetään hyvän lastenkirjan piirteitä.

Millaisilla kriteereillä yleensä valitset luettavan lastenkirjan? *

Millainen on mielestäsi hyvä lastenkirja ja millaisia hahmoja siinä on? *

Liite 2. Kyselylomake, sivu 7/8

Millainen on mielestäsi huono lastenkirja ja millaisia hahmoja siinä on? *

Kuinka pitkiä tarinoiden tulisi olla? *

Lyhyt tarina,
kerralla luettu Pitkä tarina,
usealla kerralla jatkuva

Tuleeko lastenkirjassa olla kuvia? *

- Ehdottomasti
- Kyllä mielellään
- Ei tarvitse, mutta voi olla
- Ei tarvitse

Millainen kuvien ja tekstin suhde on mielestäsi paras? *

Valitse liukuvalikosta se kohta, joka on lähinnä omaa yleistä näkemystäsi tarinoiden pituudesta.

Pelkästään
kuvia Vain
tekstiä

Molempia
yhtä paljon

Liite 2. Kyselylomake, sivu 8/8

Vapaa sana

Tähän voit kertoa aiheesta muita mietteitäsä, joita ei ole vielä tullut esille.

Voit myös antaa palautetta kyselystä.

Tämä kohta on täysin vapaaehtoinen.

Liite 3. Taulukko 1.

Miksi luet lapsille ääneen?		
KOKOAVAT KÄSITTEET (esiintyvyys)	YLÄKATEGORIAT (esiintyvyys)	ALAKATEGORIAT (esiintyvyys)
Varhaiskasvattajien lapsilähtöiset syyt lapsille ääneen lukemiselle (355)	Lasten mielenkiinto (38)	- Lapset kuuntelevat mielellään (14) - Lapset toivovat, että heille luetaan (16) - Lapset ovat kiinnostuneita kirjallisuudesta (8)
	Kielenkehitys (95)	- Monilukutaidon kehittyminen (41) - Puheen ja kielen kehittyminen (54)
	Kognitiiviset syyt (96)	- Muisti (3) - Ajattelu (7) - Tarkkaavaisuus (17) - Oppiminen (29) - Luovuus (39)
	Sosiaaliset syyt (55)	- Kaveritaidot (2) - Keskustelutaidot (26) - Yhteisöllisyys (27)
	Emotionaaliset syyt (71)	- Rauhoittuminen (40) - Tunnetaidot (17) - Asioiden käsitteleminen (7) - Tunnelman virittäminen (7)
Varhaiskasvattajien aikuislähtöiset syyt lapsille ääneen lukemiselle (44)	Oma lukeneisuus (30)	- Lukemisen tärkeys (22) - Mahdollisuus eläytyä ja kehittyä (8)
	Halu lisätä lasten luku- kiinnostusta (14)	- Kulttuuriperintö (6) - Kiinnostuksen kehittäminen (4) - Eettiset pohdinnat ja tilannekohtaisuus (4)

Liite 4. Taulukko 2.

Mitä hyötyä siitä on mielestäsi lapsille, että heille luetaan ääneen?		
KOKOAVAT KÄSITTEET (esiintyvyys)	YLÄKATEGORIAT (esiintyvyys)	ALAKATEGORIAT (esiintyvyys)
Varhaiskasvattajien lapsilähtöiset hyötynäkemykset lapsille ääneen lukemisesta (332)	Kielenkehitykselliset hyödyt (108)	- Monilukutaidon kehittyminen (49) - Puheen ja kielen kehittyminen (59)
	Kognitiiviset hyödyt (104)	- Muisti (4) - Ajattelu (11) - Tarkkaavaisuus (24) - Oppiminen (23) - Luovuus (42)
	Sosiaaliset hyödyt (56)	- Sosiaaliset taidot (5) - Keskustelutaidot (15) - Keskustelu ja pohdinta (7) - Yhteisöllisyys (29)
	Emotionaaliset syyt (64)	- Rauhoittuminen (24) - Tunnetaidot (24) - Viihtyminen (6) - Asioiden käsitteleminen (10)
Varhaiskasvattajien aikuislähtöiset hyötynäkemykset lapsille ääneen lukemiselle (33)	Kulttuuriset hyödyt (15)	- Kulttuuriperintö ja sen jakaminen (2) - Kiinnostuksen kehittäminen (10) - Eettiset pohdinnat ja tilannekohtaisuus (3)
	Yleiset hyödyt (18)	- Yleisesti hyödyllistä (6) - Sama kuin vastaus kysymykseen ”Miksi luet lapsille ääneen” (12)

Liite 5. Taulukko 3.

Mitä hyötyä siitä on mielestäsi sinulle itsellesi, että luet lapsille ääneen?		
KOKOAVAT KÄSITTEET (esiintyvyys)	YLÄKATEGORIAT (esiintyvyys)	ALAKATEGORIAT (esiintyvyys)
Varhaiskasvattajien hyötynäkemykset ääneen lukemisen hyödyistä itselle (201)	Kielenkehitykselliset hyödyt (29)	- Monilukutaidon kehittyminen (26) - Puheen ja kielen kehittyminen (3)
	Kognitiiviset hyödyt (49)	- Oppiminen (39) - Luovuus (10)
	Sosiaaliset hyödyt (75)	- Keskustelu ja pohdinta (28) - Yhteisöllisyys (47)
	Emotionaaliset syyt (32)	- Rauhoittuminen (19) - Viihtyminen (13)
	Kokonaisvaltainen hyöty (16)	- Kulttuuriperintö ja sen jakaminen (5) - Ilo lasten oppimisesta (6) - Yleisesti hyödyllistä (5)

Liite 6. Koko maan lastenkirjalainat 1999–2018 (Kirjastot.fi 2019)

	Lainaus: Kaunokirjat, lapset	Lainaus: Tietokirjat, lapset
Koko maa, 1999	*	*
Koko maa, 2000	*	*
Koko maa, 2001	25935540	3348272
Koko maa, 2002	26542282	3339454
Koko maa, 2003	26523875	3275753
Koko maa, 2004	27294809	3092906
Koko maa, 2005	26483241	2922746
Koko maa, 2006	25890533	2891542
Koko maa, 2007	25691765	2848590
Koko maa, 2008	25832762	2923370
Koko maa, 2009	25753737	2898127
Koko maa, 2010	25434161	2928381
Koko maa, 2011	26298387	3042338
Koko maa, 2012	25903130	3055102
Koko maa, 2013	25817711	3170627
Koko maa, 2014	25935819	3268494
Koko maa, 2015	26113615	3367390
Koko maa, 2016	26271324	3487151
Koko maa, 2017	26391332	3559233
Koko maa, 2018	27241608.9	3656966

Lainaus: Kaunokirjat, lapset	Lainaus: Tietokirjat, lapset
* ei tietoa	* ei tietoa
> 27 000 000	> 3 500 000
< 27 000 000; > 26 000 000	< 3 500 000; > 3 000 000
< 26 000 000	< 3 000 000

<https://tilastot.kirjastot.fi/?orgs=1&years=1999,2000,2001,2002,2003,2004,2005,2006,2007,2008,2009,2010,2011,2012,2013,2014,2015,2016,2017,2018&stats=39,41&x=y#results>